

PROJEKT

Załącznik
do uchwały nr
Sejmiku Województwa Lubuskiego
z dnia

**WOJEWÓDZKI PROGRAM
WSPIERANIA RODZINY
I SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ**

Spis treści

Wprowadzenie	3
Słownik ważniejszych terminów	5
Rozdział I. Wspieranie rodziny oraz system pieczy zastępczej w świetle obowiązujących aktów prawnych	9
Rozdział II. Diagnoza systemu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w województwie lubuskim	16
Rozdział III. Cele programu	44
Rozdział IV. Sposób realizacji programu, monitorowanie i zarządzanie	48

WPROWADZENIE

Troska o dobro rodziny, rozumianej jako podstawowa wspólnota społeczna, zapewniająca optymalne warunki dla utrzymania, wykształcenia i wychowania dziecka oraz kształtowania w nim wartości i wzorców, będących podstawą prawidłowego rozwoju emocjonalnego i intelektualnego każdego człowieka, leży w interesie każdego nowoczesnie zbudowanego społeczeństwa. Dlatego też opieka nad dzieckiem, dbałość o jego zrównoważony rozwój i dostatek tworzą fundament kulturowego kapitału całego narodu.

Szczegółnej opieki ze strony państwa, działającego w interesie i z usankcjonowanego powszechnymi wyborami upoważnienia społecznego, wymagają rodziny, które napotykają na trudności w realizacji swoich obowiązków, wynikających zarówno z przyjętych ról społecznych jak i obowiązującego prawa.

Efektom tworzenia nowych rozwiązań w zakresie polityki rodzinnej państwa jest w Polsce ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 575), ale również opracowywane przez samorządy terytorialne programy wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, wyznaczające kierunki polityki optymalne dla rozwoju rodziny i opieki nad dzieckiem. Uzyskują one wsparcie nie tylko ze strony budżetów lokalnych, ale również ze strony rządu, wdrażającego ogólnopolskie programy na rzecz rodzin, w tym rodzin wielodzietnych.

Podstawowym dokumentem wojewódzkim regulującym m.in. priorytety województwa lubuskiego z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej jest Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020. Niniejszy Program stanowi również integralną część Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020.

Działania Programu wpisują się w zasadnicze założenia Strategii Polityki Społecznej, tj.:

- 1) *wyrównywanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży realizowany poprzez* wspieranie rodziny w wypełnianiu jej funkcji, w tym szczególnie opiekuńczo-wychowawczej oraz zapewnianie dzieciom i młodzieży z rodzin ubogich pomocy socjalnej. Prawidłowe funkcjonowanie rodziny umożliwi bowiem rozwój dzieci i młodzieży ku niezależności życiowej. Kolejnym zadaniem jest promowanie systemowych rozwiązań wspierających rodziny naturalne oraz inspirowanie środowisk lokalnych do podejmowania wielokierunkowych działań na rzecz rozwijania rodzinnej opieki zastępczej.
- 2) *zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin ubogich, objętych bezrobociem oraz ich integracja ze społeczeństwem.* Zakres wykluczenia, jego koszty społeczne i materialne są nie do udźwignięcia przez społeczeństwo. Dlatego też ważne jest wspieranie efektywnych programów profilaktycznych, realizowanych przez jednostki pomocy społecznej oraz procesów integracji społecznej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym i już wykluczonych.

Tak ukierunkowane działania mają przyczynić się do wypracowania modelu rodzinnej opieki zastępczej i dotrzeć do środowisk mających wpływ na tworzenie systemowego wsparcia rodzin oraz kompleksowej pomocy dzieciom pozbawionym opieki ze środowisk zmarginalizowanych.

- 3) *doskonalenie systemu wsparcia społecznego* jest kolejnym priorytetem strategii regionalnej. Istniejąca infrastruktura i zasoby kadrowe muszą podlegać procesom doskonalącym tak, by sprostać oczekiwaniom społecznym, m.in. w zakresie rozwijania instytucjonalnego systemu wsparcia rodzin naturalnych i zastępczych.
- 4) *wspieranie społeczeństwa obywatelskiego*. W tym obszarze działania koncentrować się będą m.in. na rozwijaniu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Organizacyjne i finansowe ich wspieranie pozwala na rozwiązywanie różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym. Zwiększenie efektywności prowadzonej przy współudziale sektora pozarządowego polityki społecznej przyczynia się m.in. do upowszechniania idei rodzinnej opieki zastępczej oraz przestrzegania praw dzieci i młodzieży objętych pieczą zastępczą.

Niniejszy program określa i wytycza kierunki działań samorządu województwa w obszarze wsparcia rodziny i pieczy zastępczej. Celem głównym programu jest stworzenie systemowych rozwiązań wspierających rodzinę oraz rozwój pieczy zastępczej w województwie lubuskim.

Jednym z równie ważnych elementów polityki społecznej województwa lubuskiego w zakresie wsparcia rodziny jest Wojewódzki Program Pomocy Społecznej uchwalony w grudniu 2014 r. Program określa wyzwania i założenia pomocy społecznej w stosunku do możliwości, zasobów i zdiagnozowanych potrzeb województwa lubuskiego. Przedstawia główne problemy społeczne, które dotyczą mieszkańców województwa lubuskiego. Wyznacza także kierunki działań związanych z poprawą życia mieszkańców województwa oraz zapobieganiem ich marginalizacji i wkluczeniu społecznemu. Działania w Programie ukierunkowane są na osoby zagrożone wykluczeniem społecznym oraz wykluczone społecznie, głównie osoby starsze, niepełnosprawne, matki samotnie wychowujące dzieci, rodziny wielodzietne i niepełne.

Diagnoza systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną oraz pieczy zastępczej w województwie lubuskim opracowana została na podstawie danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze, Centralnej Aplikacji Statystycznej, Sądu Okręgowego w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp., Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp., Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze, danych ośrodków adopcyjnych oraz wyników z badania własnego przeprowadzonego przez Wydział Polityki Społecznej, działający w strukturze Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze. W oparciu o zgromadzone informacje opracowano Program, który będzie obowiązywał od 1 stycznia 2017 r.

SŁOWNIK WAŻNIEJSZYCH TERMINÓW:

Rodzinna piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Zapewnia dziecku kompleksową opiekę do czasu jego powrotu do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – przygotowuje do przysposobienia dziecka. Przygotowuje także dziecko do samodzielnego i odpowiedzialnego życia, zaspokaja potrzeby emocjonalne dzieci ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

1) rodziny zastępcze:

a) spokrewnione,

b) niezawodowe, umieszcza się w tym samym czasie nie więcej niż 3 dzieci (z wyjątkiem liczego rodzeństwa),

c) zawodowe – umieszcza się w tym samym czasie nie więcej niż 3 dzieci (z wyjątkiem liczego rodzeństwa), w tym:

- zawodowe specjalistyczne - umieszcza się w nich w szczególności: dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, dzieci na podstawie ustawy z dnia 26 X 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, małoletnie matki z dziećmi,

- zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego - przyjmują dziecko na podstawie orzeczenia sądu w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną, na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,

2) Rodzinne domy dziecka – forma pieczy zastępczej dla osieroconych lub pozbawionych opieki rodzicielskiej dzieci oraz młodzieży do 18. roku życia (lub do 25 r.ż. pod warunkiem kontynuacji nauki), która jest zorganizowana w naturalnych rodzinach zastępczych, w przystosowanych domach rodzinnych.

W rodzinnym domu dziecka znajduje się od 4 do 8 dzieci osieroconych lub pozbawionych opieki rodzicielskiej oraz nieokreślona liczba dzieci biologicznych lub adoptowanych.

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie:

1) **placówki opiekuńczo-wychowawczej**, która jest prowadzona jako placówka typu:

a) **interwencyjnego** – zapewnia doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka jest obowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia mu opieki,

b) **rodzinnego** – wychowuje dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się; umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu; współpracuje z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny,

c) **socjalizacyjnego** – zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne; realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku; umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny; zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych; obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi, zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych,

d) **specjalistyczno-terapeutycznego** (od 2012 r.) – sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności:

- legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności;
- wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii;
- wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych.

Placówka, zapewnia zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym także odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne;

2) **regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej** (od 2012 r.) – umieszczane są w niej dzieci, które ze względu na stan zdrowia wymagają specjalistycznej opieki i rehabilitacji i nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej;

3) **interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego** (od 2012 r.) – umieszcza się w nim dzieci do ukończenia pierwszego roku życia, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej

zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej starosta wykonuje za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie oraz organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez starostę jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania. Jeżeli na organizatora wyznaczone jest powiatowe centrum pomocy rodzinie, w centrum tym tworzy się zespół do spraw pieczy zastępczej.

Koordinator rodzinnej pieczy zastępczej

rodziny zastępcze zostaną objęte opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, który jest wyznaczany przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Do jego zadań należy:

- udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- przygotowanie, we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, planu pomocy dziecku;
- pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Asystent rodziny

- osoba przez pewien czas wspierająca rodzinę, aby w przyszłości samodzielnie potrafiła pokonywać trudności życiowe, zwłaszcza dotyczące opieki i wychowania dzieci.

Działania asystenta i rodziny zmierzają do jej usamodzielnienia i pozostawienia dzieci w rodzinie, w środowisku zapewniającym im poczucie bezpieczeństwa i prawidłowy rozwój. Asystent rodziny towarzyszy rodzicom we wprowadzeniu zmian w swoim myśleniu, zachowaniu oraz otoczeniu, koniecznych do tego, aby środowisko rodzinne sprzyjało bezpieczeństwu i prawidłowemu rozwojowi dzieci.

Rodzina pomocowa (wspierająca)

- rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, są wspierane przez rodziny pomocowe. W przypadku czasowego niesprawowania przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka opieki nad dzieckiem np. w związku z wypoczynkiem, udziałem w szkoleniu, pobytem w szpitalu bądź innymi nieprzewidzianymi trudnościami lub zdarzeniami losowymi, piecza zastępcza nad małoletnim może zostać powierzona rodzinie pomocowej. Podstawą umieszczenia dziecka w rodzinie pomocowej jest umowa zawarta pomiędzy starostą, a rodziną pomocową. Czas pobytu dziecka w rodzinie pomocowej nie może przekroczyć 2 miesięcy.

Placówka wsparcia dziennego

- wspiera funkcje opiekuńcze i wychowawcze rodziny. Może być prowadzona w formie:

- 1) **opiekuńczej**, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych, zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań,
- 2) **specjalistycznej** - organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne; realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię,
- 3) **pracy podwórkowej** – realizowanej przez wychowawcę, polegającej na działaniach animacyjnych i socjoterapeutycznych,
- 4) **w połączonych formach.**

Granica ubóstwa skrajnego

- określana również jako poziom minimum egzystencji – jest równoważna z koszykiem dóbr, niezbędnych do podtrzymania funkcji życiowych człowieka i sprawności psychofizycznej. Uwzględnia on jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia i zagrożenia życia. W skład koszyka minimum egzystencji wchodzi potrzeby mieszkaniowe i artykuły żywnościowe. Łączny koszt nabycia (zużycia) tych dóbr określa wartość koszyka, która stanowi granicę ubóstwa skrajnego.

Ustawowa granica ubóstwa

- określona jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.

Relatywna granica ubóstwa

- ustalona na poziomie 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych).

ROZDZIAŁ I.

WSPIERANIE RODZINY ORAZ SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH AKTÓW PRAWNYCH

Rodzina jest naturalnym, podstawowym środowiskiem zapewniającym bezpieczeństwo ekonomiczne, społeczne i emocjonalne każdego dziecka. Rodzina ma podstawowy wpływ na rozwój fizyczny, umysłowy i osobowościowy dziecka, zajmuje się jego wychowaniem społecznym i edukacją. Otwiera również przed dzieckiem drogi rozwoju umożliwiającego wstąpienie w dorosłe życie. Tylko rodzice współdziałając ze sobą mogą zapewnić dziecku właściwą odpowiedź na wszystkie jego potrzeby i oczekiwania.

W sytuacjach kryzysowych, kiedy rodzina zмага się z różnymi problemami, zachodzi konieczność wspierania jej z zewnątrz lub interwencji. Udzielanie jej w takim momencie konkretnej pomocy powinno być priorytetem społecznej polityki państwa oraz wszelkich działań podejmowanych w tym zakresie przez instytucje samorządowe i organizacje społeczne.

Podstawowymi narzędziami umożliwiającymi systemowe działania na tym polu jest prawo – zarówno polskie, jak i międzynarodowe.

Prawo międzynarodowe określają liczne dokumenty ratyfikowane przez rząd polski, w tym głównie *Konwencja o prawach dziecka* zobowiązująca Państwa–Strony do zapewnienia specjalnej ochrony i pomocy dzieciom czasowo lub stałe pozbawionym środowiska rodzinnego lub niemogącym, ze względu na swe dobro, w nim przebywać oraz podpisana przez Polskę w lutym 2015 r. *Konwencja Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej* zobowiązująca państwa m.in. do ochrony i wsparcia dla dzieci będących świadkami przemocy.

Na terytorium Polski do roku 2012 podstawowe zasady funkcjonowania polskiego systemu pieczy nad dzieckiem regulowały m.in. następujące akty prawne:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483),
- Konwencja o Prawach Dziecka (Dz. U. 1991 r. Nr 120, poz. 526, z późn. zm.),
- ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2016 r. poz. 1271),
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 1390),
- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 930) wraz z szeregiem rozporządzeń; chociaż ustawa zawiera przepisy regulujące podstawowe kwestie związane z organizacją opieki nad dzieckiem i rodziną oraz wskazuje na potrzebę pracy z rodziną biologiczną i rozwój rodzinnych form opieki, lecz nie tworzy dostatecznych mechanizmów, które pozwoliłyby zbudować spójny system wspierania rodziny i opieki na dzieckiem i rodziną.

Najważniejszym dokumentem regulującym zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych jest obowiązująca od 1 stycznia 2012 r. ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 575 z późn. zm.).

Ustawa reguluje:

- zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków;
- zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

Zawarte w ustawie kierunki rozwiązań prawnych zmierzają do:

- położenia głównego nacisku na utrzymanie dzieci w ich naturalnym środowisku;
- wzmocnienia działań profilaktycznych oraz doskonalenie metod pracy z rodziną oraz wprowadzenie różnorodnych form środowiskowej pomocy rodzinom dysfunkcyjnym;
- dalszego rozwoju placówek wsparcia dziennego;
- wprowadzenia i wzmocnienia, w ramach profilaktyki, działań asystentów rodziny;
- doskonalenia i rozwoju współpracy pomiędzy przedstawicielami instytucji, które mają kontakt z dzieckiem i jego rodziną w celu poprawy jej sytuacji;
- promocji tworzenia rodzinnej pieczy zastępczej;
- zapewnienia rodzinom zastępczym lub osobom prowadzącym rodzinny dom dziecka wsparcia merytorycznego i finansowego, jak również stabilizacji zawodowej;
- poprawy procesu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej.

Głównym celem ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest zapewnienie każdemu dziecku stabilnego, trwałego i rodzinnego środowiska wychowawczego. Obowiązek w tym zakresie spoczywa na Państwie, które musi kłaść nacisk na dobro i interes jednostki, a więc także konkretnego dziecka. Obowiązkiem władzy publicznej jest zapewnienie mu możliwości wychowywania się w rodzinie biologicznej, a gdy ta nie jest w stanie zapewnić mu opieki, w rodzinnych formach opieki. Należy również zapewnić pomoc rodzinie poprzez podejmowanie działań na rzecz powrotu dziecka, nad którym sprawowana jest rodzinna opieka zastępcza, do rodziny biologicznej, a także poszukiwanie rodzinnych form opieki zastępczej, zanim zdecyduje się umieścić dziecko w formie instytucjonalnej oraz dobieranie formy rodzinnej opieki zastępczej w taki sposób, aby dziecko, nad którym jest sprawowana rodzinna opieka zastępcza, miało możliwość kontaktu z rodziną biologiczną.

Od czasu podpisania, w ustawie będącej fundamentem do opracowania *Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2013 – 2016*, wprowadzono do 2015 roku zmiany, podyktowane praktyką realizacji pieczy nad dzieckiem i rodziną.

Chociaż modyfikacje dokonane przez ustawodawcę mają głównie charakter porządkujący i uzupełniający, to wprowadzono również kilka istotnych zmian merytorycznych.

Podstawową zmianą, która odnosi się bezpośrednio do zadań samorządu województwa, jest wprowadzenie obowiązku organizowania szkoleń dla:

- kandydatów do przysposobienia dziecka;
- kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego wraz z obowiązkiem wydawania świadectw ukończenia tych szkoleń;
- szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr jednostek organizacyjnych samorządu gminnego i powiatowego.

Z innych zmian dokonanych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej należy wymienić:

- wprowadzenie przepisu nakładającego na instytucje dokonujące oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz kwalifikujące je do przysposobienia, obowiązek wysłuchania dziecka, jeżeli jego wiek i stopień dojrzałości na to pozwala i uwzględnienia jego zdanie, stosownie do okoliczności;
- wprowadzenie zasady, że koordynator rodzinnej pieczy zastępczej od 1 stycznia 2015 r. nie może mieć pod opieką więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka;
- zmniejszenie liczby rodzin, z którymi asystent rodziny może prowadzić w tym samym czasie pracę z maksymalnie 20 do nie więcej niż 15;
- ograniczenie do 18 miesięcy terminu przewidzianego na uregulowanie prawnej sytuacji dziecka przebywającego w pieczy zastępczej;
- wprowadzenie zasady, że pobyt dziecka w zakładzie opiekuńczo-leczniczym finansuje ten powiat, na terenie którego przyszło ono na świat, jeżeli natomiast nie można ustalić powiatu właściwego ze względu na miejsce urodzenia dziecka, właściwy do ponoszenia opłaty jest powiat miejsca siedziby sądu, który orzekł o umieszczeniu dziecka w zakładzie opiekuńczo-leczniczym. W tym przypadku koszty pobytu takich dzieci rozkładają się na wiele powiatów;
- wprowadzenie zasady, że rodzina zastępcza spokrewniona nie musi spełnić warunku niekaralności, który dotyczy wyłącznie rodzin zastępczych niezawodowych lub zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka.

Zadania związane z organizacją systemu pomocy dziecku i rodzinie przypisane zostały w ustawie wszystkim szczeblom samorządu terytorialnego jako zadania własne lub zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. Część zadań własnych ma charakter obligatoryjny, a część z nich fakultatywny.

Samorząd gminny

Na terenie województwa lubuskiego funkcjonują 82 ośrodki pomocy społecznej (od 1 stycznia 2015 roku w związku z połączeniem Zielonej Góry z gminą, przestał funkcjonować Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zielonej Górze), różnego rodzaju ośrodki wsparcia, a także wiele organizacji pozarządowych działających w sferze pomocy społecznej, które uzupełniają system w sferze świadczonych usług.

Zadania własne:

- opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny,
- tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
- tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
  - zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
  - organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
  - prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci.

finansowanie:

- podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
- kosztów związanych z udzielaniem pomocy, ponoszonych przez rodziny wspierające,
- współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym,
- sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego,
- prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Zadania zlecone:

- wykonywanie zadań wynikających z rządowych programów z zakresu wspierania rodziny oraz zadań zleconych z zakresu administracji rządowej zgodnie z wytycznymi przekazanymi przez wojewodę.

Samorząd powiatowy

Na terenie wszystkich powiatów województwa lubuskiego funkcjonuje 14 powiatowych centrów pomocy rodzinie, w tym 2 w miastach Gorzów Wlkp. i Zielona Góra na prawach powiatów.

Zadania własne:

- opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych,
- zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia,
- tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych,
- prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym,
- organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego,
- organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania:
  - grup wsparcia,
  - specjalistycznego poradnictwa,
- powoływanie centrów administracyjnych do obsługi placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- wyznaczanie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej,
- zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich,
- prowadzenie rejestru danych o osobach zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz pełniących funkcję rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej oraz prowadzących rodzinny dom dziecka,
- kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka.

finansowanie:

- świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo--terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu,
- pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,
- szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego,
- sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego,
- przekazywanie do biura informacji gospodarczej informacji o powstaniu zaległości z tytułu nieponoszenia opłat za pobyt dziecka w pieczy zastępczej.

Zadanie zlecone:

- realizacja zadań wynikających z rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- finansowanie pobytu w pieczy zastępczej osób, o których mowa w art. 5 ust. 3.

Zadania samorządu powiatowego w zakresie pieczy zastępczej wykonywane są za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie oraz organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

Do zakresu działania powiatowego centrum pomocy rodzinie należą wszystkie sprawy z zakresu pieczy zastępczej niezastrzeżone na rzecz innych podmiotów.

W sprawach indywidualnych dotyczących świadczeń, dodatków, środków finansowych, opłat oraz innych kwot decyzje wydaje starosta, upoważniony przez niego kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie lub inni pracownicy powiatowego centrum pomocy rodzinie upoważnieni przez starostę na wniosek kierownika.

Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie współpracuje z sądem w sprawach dotyczących opieki i wychowania dzieci, których rodzice zostali pozbawieni lub ograniczeni we władzy rodzicielskiej nad nimi.

Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie składa zarządowi powiatu coroczne sprawozdanie z działalności powiatowego centrum pomocy rodzinie oraz przedstawia zestawienie potrzeb w zakresie systemu pieczy zastępczej.

Powiatowe programy systemu pieczy zastępczej uchwalane są na podstawie zestawienia potrzeb, o którym mowa w ust. 5.

Samorząd województwa

Zadania Województwa Lubuskiego w zakresie wspierania rodziny realizuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze.

Zadania własne:

- prowadzenie interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych i regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych,
- opracowywanie programów dotyczących wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, będących integralną częścią strategii rozwoju województwa,
- promowanie nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr jednostek organizacyjnych samorządu gminnego i powiatowego,
- sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego.

Zadania zlecone:

- organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjnych oraz realizacja zadań wynikających z rządowych programów,
- składanie zarządowi województwa przez kierownika regionalnego ośrodka polityki społecznej corocznego sprawozdania z działalności interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej oraz ośrodka adopcyjnego, a także przedstawianie planów działań tych jednostek na kolejny rok.

ROZDZIAŁ II.

DIAGNOZA SYSTEMU WSPIERANIA RODZINY I SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM

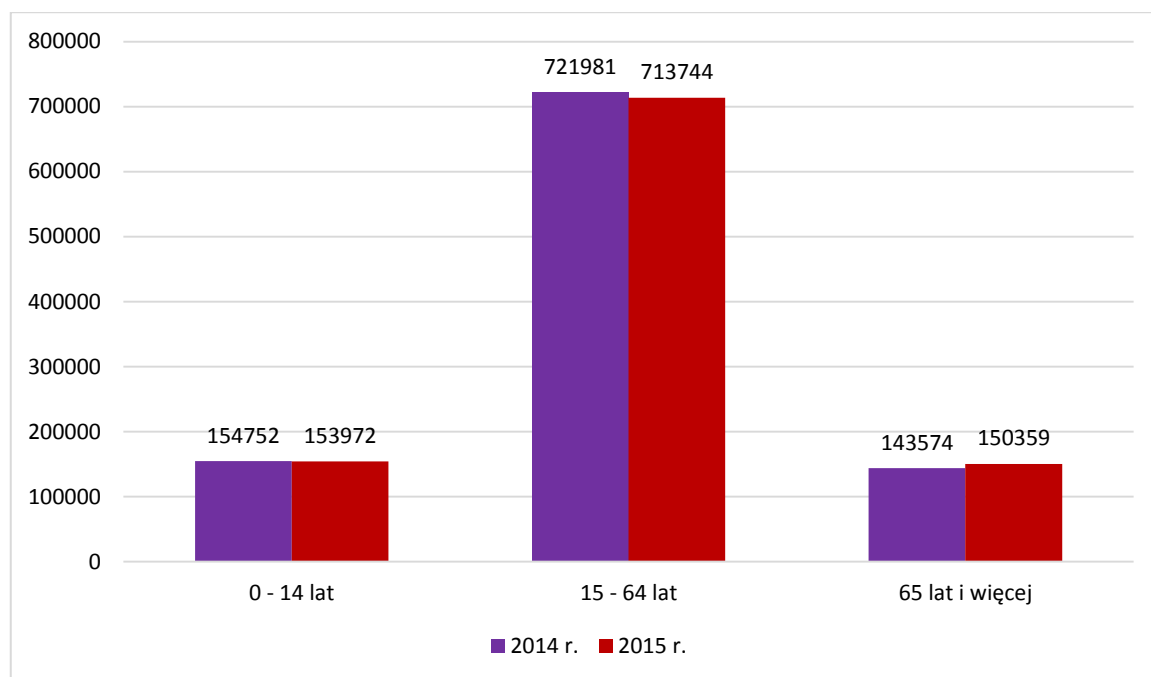
I. Rodzina lubuska w 2014 i 2015 r. – dane statystyczne

Według danych Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze na dzień 31 grudnia 2015 r. liczba mieszkańców województwa lubuskiego wynosiła 1 018 075 osoby, co odpowiadało 2,65% populacji kraju (38 437 239 osób).

W roku 2015 obserwowaliśmy spadek liczby ludności województwa lubuskiego o 2 232 osoby w stosunku do 2014 roku.

Jednym z podstawowych determinantów demograficznych są zmiany w strukturze wieku ludności. Tak jak i w reszcie kraju, w województwie lubuskim dane wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Sukcesywnie maleje liczba dzieci i młodzieży w populacji, rośnie liczba osób starszych.

Wykres nr 1. Struktura wiekowa ludności woj. lubuskiego w 2014 i 2015 r.

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze

W roku 2015 w grupie wiekowej od 0 do 14 lat: odnotowano w stosunku do roku 2014 spadek liczby mieszkańców o 750 osób; w grupie od 15 do 64 lat ubyło 8 237 osób, a w grupie od 65 lat i więcej liczba mieszkańców wzrosła o 6 785 osób.

W roku 2015 w województwie lubuskim urodziło się ogółem 9 420 dzieci. Dla porównania - w 2014 r. urodziło się 9 716 dzieci, w tym w rodzinach wielodzietnych jako dziecko trzecie lub kolejne – 1 466 dzieci.

Tabela nr 1. Urodzenia żywe według kolejności urodzenia dziecka

Wyszczególnienie	Ogółem	jako 1. dziecko	jako 2. dziecko	jako 3. dziecko	jako 4. i kolejne
Urodzenia w 2014 r.	9716	4554	3696	996	470

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze

Wskaźnik urodzeń żywych na 1000 mieszkańców wynosił 9,52 i był w zauważalnym stopniu niższy niż w Polsce, gdzie współczynnik ten wynosił 10,2.

W 2015 r. zawarto 5 040 związków małżeńskich (w 2014 r. – 4 875). W tym samym roku orzeczono 2 087 rozwodów (w 2014 r. – 2 116).

Tabela nr 2. Rozwody według liczby małoletnich dzieci w małżeństwie

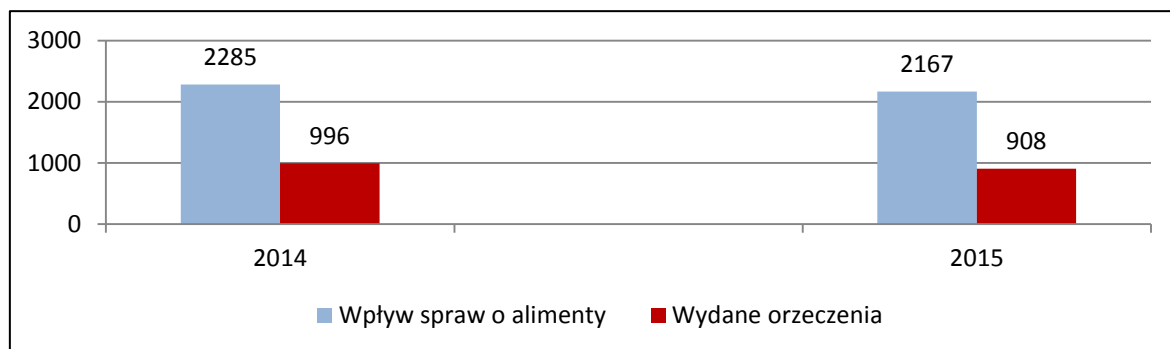
WYSZCZEGÓLNIENIE	2005	2010	2013	2014	2015
OGÓŁEM rozwody małżeństw	2567	1937	1960	2116	2087
bez dzieci	784	791	841	871	930
z dziećmi	1783	1146	1119	1245	1157
o liczbie dzieci:					
1	1010	696	707	773	692
2	579	382	347	393	383
3	133	52	51	65	62
4 i więcej	61	16	14	14	20

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze

II. Rodzina lubuska w świetle statystyk sądów okręgowych w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze

Dane statystyczne Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. oraz Zielonej Górze potwierdzają, że wiele rodzin z naszego województwa boryka się z kryzysem w rodzinie i problemami opiekuńczo-wychowawczymi. W 2015 r. do sądów z naszego regionu wpłynęło 1 878 wniosków o pozbawienie, zawieszenie i ograniczenie władzy rodzicielskiej (w 2014 r. - 1 815 wniosków). W tym zakresie w 2015 r. orzeczono 1 171 spraw, z uwzględnieniem spraw z ubiegłego roku, a dotyczyły one 1 703 małoletnich dzieci – analogicznie w 2014 r. orzeczono, z uwzględnieniem spraw z ubiegłego roku, 1 196 spraw. Dotyczyły one 1 763 małoletnich dzieci. Najpoważniejszymi konsekwencjami kryzysów w rodzinie są rozwody i sprawy alimentacyjne. W 2015 r. do sądów wpłynęło 2 642 wniosków o rozwód (w 2014 r. – 2 688 wniosków). W przypadku rodziców rozwiedzionych lub będących w separacji, gdy jedno z nich nie jest w stanie utrzymać dzieci samodzielnie, możliwe jest złożenie pozwu do sądu o alimenty. W 2015 roku do Sądów Okręgowych w Gorzowie i Zielonej Górze wpłynęło łącznie 2 163 wniosków w sprawach alimentacyjnych. Analogicznie w roku 2014 wniosków takich wpłynęło 2 285. W roku ubiegłym wydano odpowiednio 908 orzeczeń w sprawach alimentacyjnych (w 2014 – 996 orzeczeń).

Wykres nr 2. Liczba wniosków i orzeczeń w sprawach o alimenty w latach 2014-2015

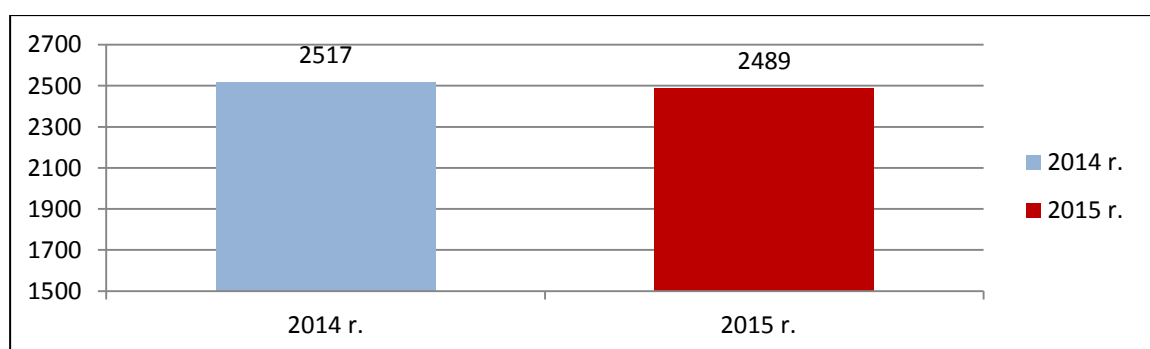

Źródło: Dane Sądów Okręgowych w Gorzowie Wlkp. oraz Zielonej Górze.

Sądy rodzinne realizują zadania określone przez ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie m.in. poprzez czynny udział kuratorów zawodowych i społecznych w pracy zespołów interdyscyplinarnych i grupach roboczych. Kuratorzy sprawują również nadzory nad rodzicami, którym ograniczona została przez sąd władza rodzicielska oraz nad rodzinami zastępczymi spokrewnionymi. Wykonują oni szereg działań kontrolnych - profilaktycznych i edukacyjnych - w obszarze pracy z rodziną.

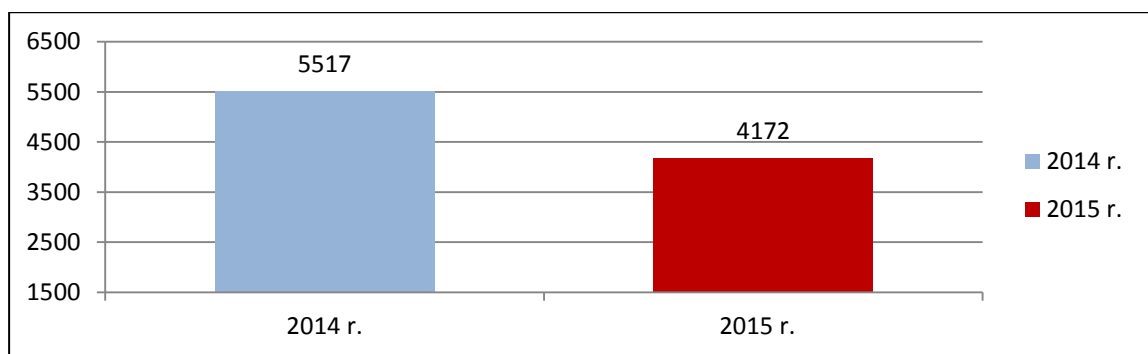
W 2015 r. w województwie lubuskim odbyło się pod przewodnictwem sędziów rodzinnych 2 489 postępowań dotyczących pozbawienia, ograniczenia lub czasowego zawieszenia praw rodzicielskich objętych bezpośrednio nadzorem kuratora sądowego. Nadzorem objętych było 4 172 małoletnich. W 2014 r. odbyło się 2 517 postępowań - dotyczących pozbawienia, ograniczenia lub czasowego zawieszenia praw rodzicielskich - objętych nadzorem kuratora. Nadzorem sądu objętych było 5 517 małoletnich.

Wykres nr 3. Liczba spraw opiekuńczych objętych nadzorem kuratora w roku 2014 i 2015.

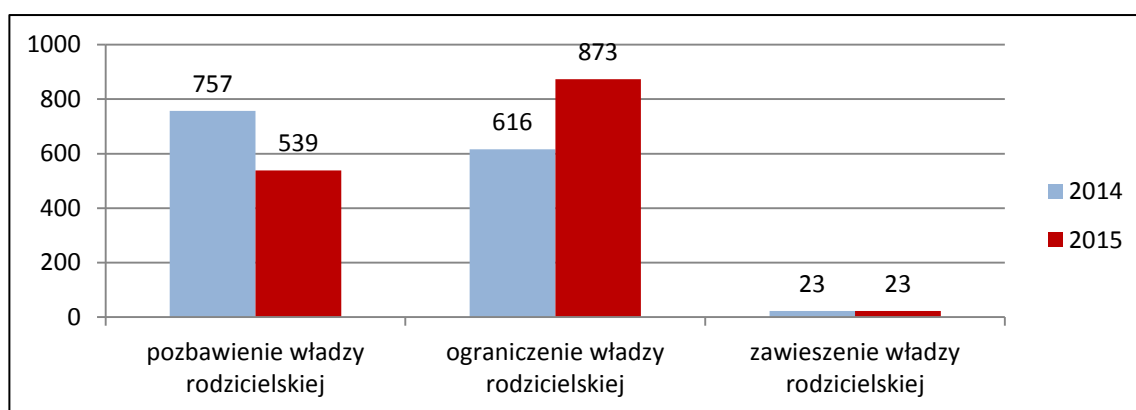
Źródło: Dane Sądów Okręgowych w Gorzowie Wlkp. oraz Zielonej Górze.

Wykres nr 4. Liczba małoletnich pozostających pod nadzorem sądu w 2014 i 2015 r.

Źródło: Dane Sądów Okręgowych w Gorzowie Wlkp. oraz Zielonej Górze.

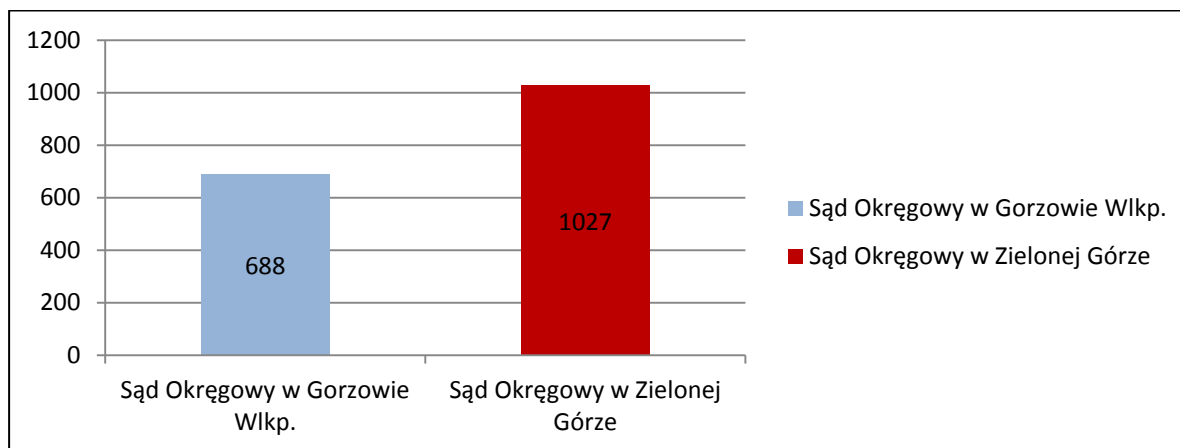
Wykres nr 5. Liczba wydanych orzeczeń o pozbawieniu, ograniczeniu lub zawieszeniu praw rodzicielskich w latach 2014 – 2015.

Źródło: Dane Sądów Okręgowych w Gorzowie Wlkp. oraz Zielonej Górze.

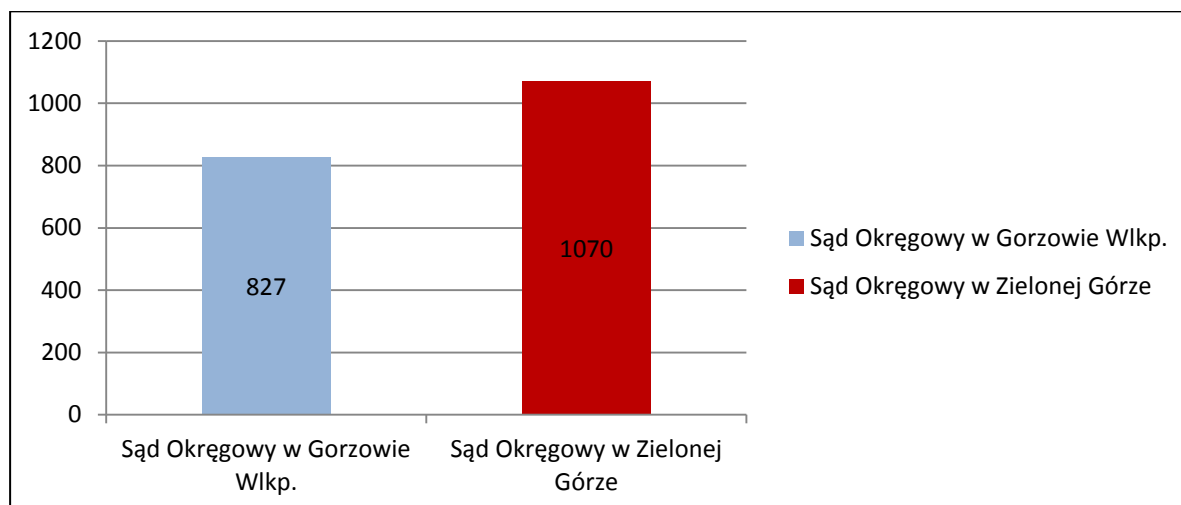
Sądy w ramach swoich kompetencji orzekają również o umieszczeniu małoletnich w rodzinach zastępczych. W 2015 r. orzeczenia takie wydano wobec 1 897 małoletnich (2014 r. wobec 1 715). Brak możliwości szybkiego wykonania orzeczeń sądu powoduje, że małoletni oczekują na umieszczenie w rodzinie zastępczej.

Wykres nr 6. Liczba małoletnich, wobec których w 2014 r. sąd orzekł o umieszczeniu w rodzinie zastępczej

Źródło: Dane Sądów Okręgowych w Gorzowie Wlkp. oraz Zielonej Górze.

Wykres nr 7. Liczba małoletnich, wobec których w 2015 r. sąd orzekł o umieszczeniu w rodzinie zastępczej

Źródło: Dane Sądów Okręgowych w Gorzowie Wlkp. oraz Zielonej Górze.

Ponadto, małoletni decyzją sądu umieszczani są w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Zgodnie z orzeczeniami sądu do placówek tych na terenie województwa lubuskiego skierowano w 2015 r. 724 małoletnich (2014 r. - 689 małoletnich). Liczby te w ostatnich latach nie ulegają zasadniczym zmianom.

III. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Według danych Lubuskiej policji, w roku 2015 na terenie województwa zarejestrowano 2 427 przypadków przemocy w rodzinie. Choć w porównaniu z rokiem poprzednim liczba ta zmniejszyła się o 8,2 %, to w dalszym ciągu jednym z istotnych elementów polityki społecznej realizowanej na terenie naszego regionu jest udzielanie wsparcia rodzinom, które na skutek różnych okoliczności znalazły się w sytuacji kryzysowej. Wsparcie to odbywa się na dwóch płaszczyznach. Z jednej strony są to działania interwencyjne, do których trzeba zaliczyć m.in. funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Na dzień 30 czerwca 2016 r. w gminach lubuskich istniały 82 zespoły interdyscyplinarne. W sytuacjach wymagających nagłej interwencji rodzinnej nieoceniona staje się również pomoc ośrodków interwencji kryzysowej, które poza wsparciem prawnym i psychologicznym oferują miejsca noclegowe dla ofiar przemocy domowej. Na terenie województwa funkcjonuje obecnie 7 ośrodków, dysponujących łącznie 63 miejscami dla matek i dzieci będących ofiarami przemocy. Istnieją one w Gorzowie Wlkp. (placówka samorządowa), Zielonej Górze (pozarządowa), Międzyrzeczu (samorządowa), Gubinie (pozarządowa), Sulęciniu (samorządowa), Kamieniu Wielkim (samorządowa) i w Żarach (pozarządowa). Wg danych za 2014 r. z pomocy tych ośrodków ambulatoryjnie skorzystało 1 905 osób, a stacjonarnie 115 osób.

Z drugiej strony niezwykle ważnym instrumentem do walki z przemocą domową są działania profilaktyczne. Należą do nich różnego rodzaju kampanie społeczne, akcje promujące pozytywny obraz rodziny, wychowania dzieci w atmosferze wolnej od przemocy i sprzyjającej ich wszechstronnemu rozwojowi oraz inne działania antyprzemocowe, które nakierowane na rodzinę znajdującą się w kryzysie realizowane są na wszystkich poziomach samorządowych. Są to również działania wspierające istniejący system organizacyjny służący przeciwdziałaniu przemocy. Do działań tych należy funkcjonowanie od 2014 r. portalu internetowego Lubuskiej Niebieskiej Tarczy Wobec Przemocy, który został utworzony i jest prowadzony przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze.

Celami przyświecającymi utworzeniu platformy były:

- upowszechnianie kompleksowej, usystematyzowanej, syntetycznej i na bieżąco aktualizowanej wiedzy na temat funkcjonujących na terenie województwa lubuskiego form i zakresu instytucjonalnego przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- stworzenie nowego kanału komunikacji pomiędzy instytucjami i organizacjami przeciwdziałającymi przemocy w rodzinie a ofiarami przemocy;
- umożliwienie jednostkom wspierającym ofiary przemocy w rodzinie szybkiego informowania o realizowanych działaniach;
- rozpowszechnianie dobrych wzorców.

Od 1 października 2014 r. do 26 sierpnia 2016 r. ze strony portalu Lubuskiej Niebieskiej Tarczy Wobec Przemocy skorzystało już 17 827 osób, a biorąc pod uwagę fakt, że niektórzy użytkownicy korzystali z portalu wielokrotnie, należy przyjąć, że jego poszczególne strony przeglądano 46 417 razy.

IV. Rodzina lubuska w pomocy społecznej

Zróżnicowanie przeciętnych miesięcznych dochodów i wydatków pomiędzy poszczególnymi grupami społeczno-ekonomicznymi oraz ich polaryzacja były, podobnie jak w całym kraju, powodem coraz częstszego zwracania się lubuskich rodzin o wsparcie do jednostek pomocy społecznej.

Tabela nr 3. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych w zł. w latach 2005 - 2015 r.

Wyszczególnienie	2005	2010	2013	2014	2015
Dochód rozporządzalny	691,25	1162,77	1238,06	1285,37	1419,58

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze

W wykazanym w tabeli nr 3. dochodzie rozporządzalnym uwzględniono przeciętny łączny dochód na 1 osobę w rodzinie z pracy najemnej, pracy na własny rachunek oraz ze świadczeń społecznych, który stanowił 30,4% z całości tego dochodu. Z porównania danych z województwa lubuskiego oraz danych ogólnopolskich wynika, że średni dochód rozporządzalny na 1 osobę w naszym regionie był w 2014 r. niższy niż w kraju o 55 zł, a w 2015 r. proporcje te uległy znaczącej zmianie i dochód ten był już wyższy niż w kraju o 33,42 zł. Świadczy to o poprawie sytuacji ekonomicznej rodzin lubuskich w porównaniu do średniej krajowej.

Według danych pochodzących zarówno z Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego jak i Głównego Urzędu Statystycznego (dokonanych na podstawie Badania budżetów gospodarstw domowych), w ostatnich 6 latach wzrasta liczba lubuszan żyjących w ubóstwie. Szczególnie niepokojący jest procentowy wskaźnik osób zagrożonych skrajnym ubóstwem. Jeśli w 2010 r. było takich osób 3,9%, to w 2014 r. było ich już 7,8% czyli dwukrotnie więcej. Rok 2015 przyniósł tu jednak zdecydowaną poprawę i wskaźnik ten spadł ponownie do 4,8%.

Tabela nr 4. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem: relatywnym, skrajnym i ustawowym (stopy ubóstwa) w województwie lubuskim w latach 2010 – 2015 (szczegółowe definicje ubóstwa: w Słowniku ważniejszych terminów – str. 6)

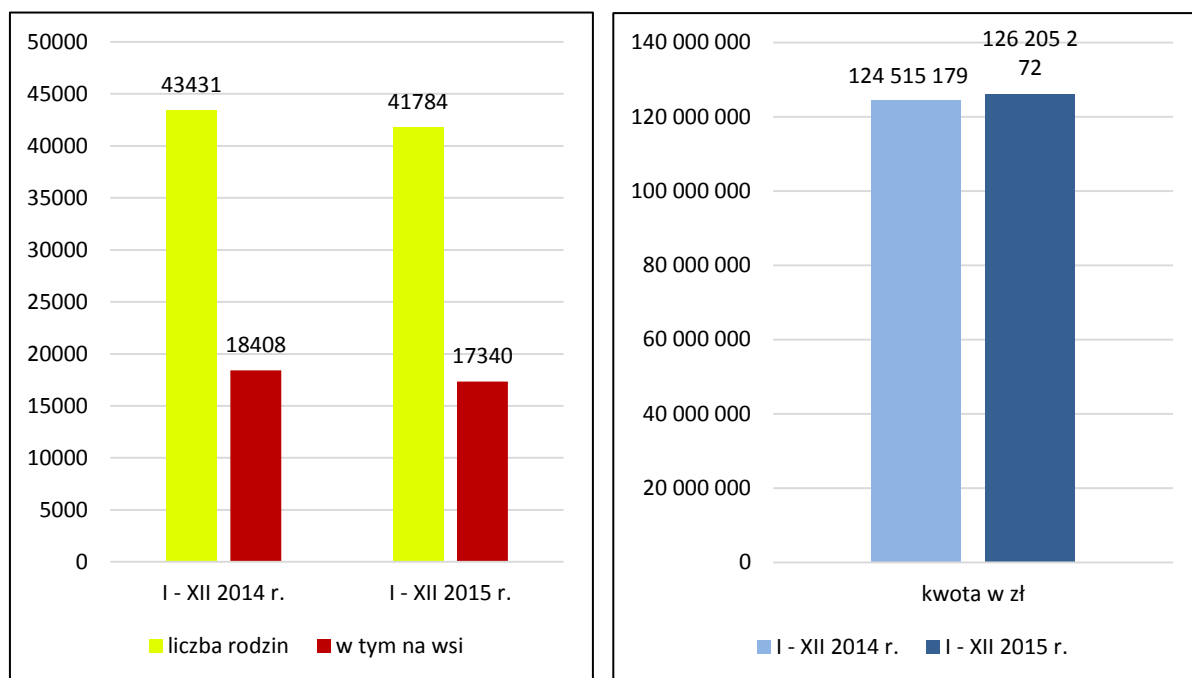
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym [%]	15,9	13,4	13,3	15,0	17,4	13,5
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem ustawowym [%]	4,8	2,8	5,0	12,2	13,3	11,4
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym [%]	3,9	3,1	4,9	6,4	7,8	4,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W świetle informacji Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, choć liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się w przeciągu roku o ponad 2 600, to kwoty przeznaczone na tę pomoc wzrosły prawie o 1,6 mln. zł.

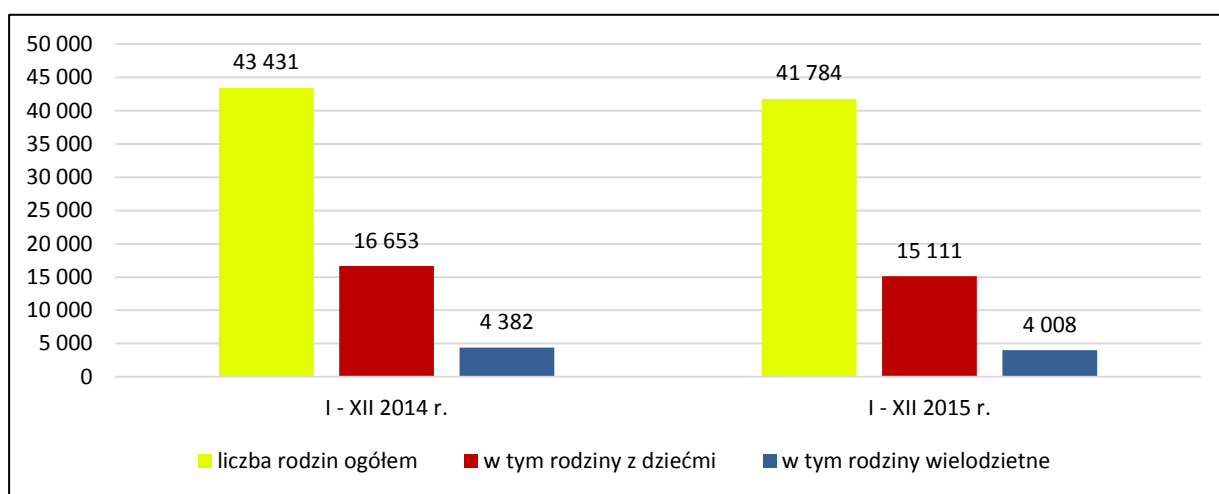
Zmniejszyła się również ogólna liczba otrzymujących wsparcie rodzin z dziećmi, w tym wielodzietnych.

Wykres nr 8. Liczba rodzin korzystających z różnych form pomocy społecznej (w tym na wsi) w 2014 i 2015 r. Koszt świadczeń w zł.

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Wykres nr 9. Liczba rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej w 2014 i 2015 r.

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Pomoc w 2015 roku udzielana była następującej liczbie rodzin w szczególności z powodu:

- ubóstwa – 26 633 rodzin (2014 r. – 27 737),

Mapa nr 1. Udzielenie pomocy z powodu ubóstwa - liczba rodzin

Źródło: CAS

- bezrobocia – 19 605 rodzin (2014 r. – 22 119),

Mapa nr 2. Udzielenie pomocy z powodu bezrobocia – liczba rodzin

Źródło: CAS

- długotrwałej lub ciężkiej choroby – 15 335 rodzin (2014 r. – 15 008),

- niepełnosprawności – 15 303 rodzin (2014 r. – 15 406),

- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego,

- zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych – 6 885 rodzin (2014 r. – 7 799),
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności – 3 990 rodzin (2014 r. – 3 970),
- alkoholizmu – 3 398 rodzin (2014 r. – 3 458),
- bezdomności – 1 315 rodzin (2014 r. – 1 263),
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego – 854 rodzin (2014 r. – 869),
- zdarzenia losowego - 450 rodzin (2014 r. – 214) ; i sytuacji kryzysowej – 112 rodzin (2014 r. – 181),
- przemocy w rodzinie – 423 rodzin (2014 r. – 590),
- narkomanii – 268 rodzin (2014 r. – 228),
- klęski żywiołowej – 155 rodzin (2014 r. – 37),
- sieroctwa – 22 rodziny (2014 r. – 37),
- trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą – 4 rodziny (2014 r. – 3).

Bezrobocie w województwie lubuskim

Jednym z ważnych czynników wpływających na jakość życia lubuskich rodzin jest stabilizacja ekonomiczna powiązana z zatrudnieniem. W tym kontekście utrata pracy, bezrobocie, a szczególnie długotrwale bezrobocie jest podstawowym czynnikiem powodującym wykluczenie społeczne. Nie dla wszystkich lubuskich rodzin zdobycie i utrzymanie stałej pracy, zapewniającej podstawowe warunki życia, leży w zasięgu możliwości.

Z danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze wynika, że na koniec września 2016 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie lubuskim kształtowała się na poziomie 8,4%. Należy zauważyć, że w ostatnich latach wskaźnik ten systematycznie spada i w 2015 r. wynosił 10,6%, a 2014 r. wynosił 16,5%.

Poniższa analiza dotyczy pełnych okresów sprawozdawczych za rok 2014 i 2015. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych na koniec okresu sprawozdawczego, tj. koniec grudnia 2015 r. wynosiła 39 348 osób i zmniejszyła się w porównaniu z końcem grudnia 2014 r. o 7 800 osób.

Pośród nich kobiety stanowiły 54% ogółu (w 2014 r. 53%). Na przestrzeni 12 miesięcy 2015 r. we wszystkich powiatach województwa lubuskiego odnotowano spadek bezrobocia wśród kobiet. Największy spadek miał miejsce w powiatach: zielonogórskim (ziemskim) – o 31,1%, żarskim – o 25,0%, żagańskim – o 21,9%.

Bezrobotni będący mieszkańcami wsi w końcu grudnia 2015 r. stanowili 42,9% ogółu bezrobotnych (2014 r. – 44% - tj. 16 899 osób), a 57,1% (2014 r. - 56% czyli 22 449 osób) było mieszkańcami miast.

Najwyższą stopę bezrobocia w 2015 r. notowano w powiatach: żagańskim (18,1% wobec 22,1% przed rokiem), nowosolskim (18,0% wobec 21,3%), strzelecko-drezdeneckim (17,7% wobec 24,4%) oraz krośnieńskim (17,0% wobec 19,8%). Najniższą stopę bezrobocia odnotowano w powiecie słubickim (6,3% wobec 8,2%) oraz w miastach na prawach powiatu: Gorzów Wlkp. (5,1% wobec 6,0%) i Zielona Góra (6,8% wobec 7,3%).

Tabela nr 5. Liczba bezrobotnych oraz stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach województwa lubuskiego w latach 2012 – 2015

Województwo Lubuskie	Liczba bezrobotnych / Stopa bezrobocia (w %)							
	2012 r.		2013 r.		2014 r.		2015 r.	
	60.614	15,8	59.805	15,7	47.115	12,8	39.348	10,6
m. Gorzów Wlkp.	5.250	9,3	4.898	8,6	2.155	6,0	2.918	5,1
m. Zielona Góra	4.826	8,3	4.532	7,8	4.244	7,3	4.003	6,8
Gorzowski	3.020	12,7	3.194	12,9	3.378	9,1	2.002	8,2
Krośnieński	4.373	24,1	4.248	23,9	3.250	19,5	2.933	17,0
Międzyrzeczki	4.873	21,9	5.085	23,4	3.981	19,4	3.295	15,8
Nowosolski	7.301	24,9	7.539	26,0	5.973	21,3	5.058	18,0
Słubicki	2.154	12,2	2.110	13,1	1.257	8,2	989	6,3
Strzelecko–drezdenecki	4.903	25,6	4.777	25,4	3.600	20,4	3.104	17,7
Sulęciński	1.848	15,6	1.782	15,3	1.534	13,4	1.336	12,0
Świebodziński	2.955	12,1	3.124	13,1	2.386	10,6	2.143	9,2
Wschowski	2.440	17,8	2.285	17,4	1.812	13,3	1.605	11,9
Zielonogórski	4.945	15,8	4.698	15,2	4.262	13,9	2.893	9,5
Żagański	5.851	25,2	5.986	25,4	4.932	22,1	3.846	18,1
Żarski	5.875	17,1	5.547	16,5	4.351	13,3	3.223	9,9

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze

V. Pomoc rodzinie realizowana w lubuskich gminach

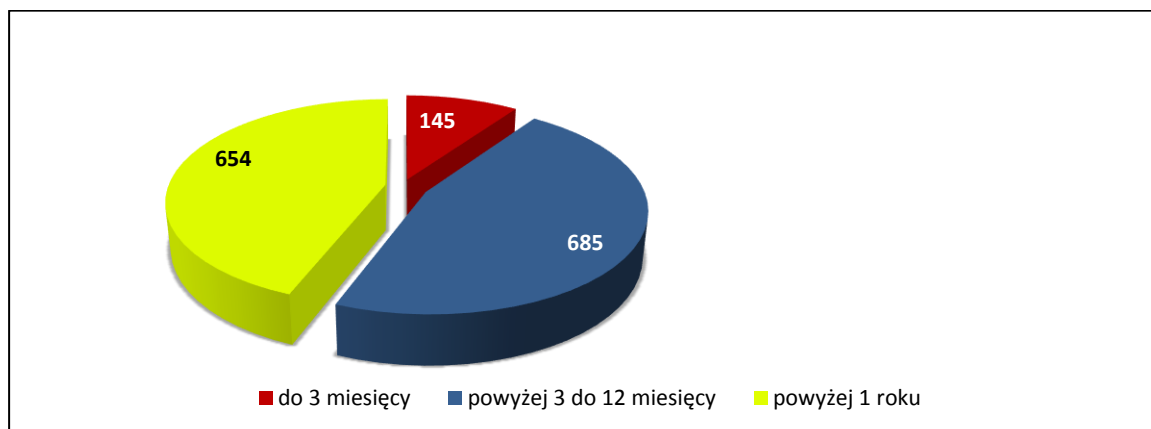
Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego prezentują aktualne działania samorządów gminnych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2015 r. Dane dotyczące działalności gmin pochodzą również z informacji otrzymanych bezpośrednio z 14 lubuskich powiatów. Wybrane dane statystyczne, będące podstawą diagnozy służącej opracowaniu Wojewódzkiego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na lata 2013 – 2016 posłużyły nam równocześnie do porównania sytuacji z latami 2010-2011.

Analiza statystyczna wykazuje, że w gminach lubuskich w roku 2015 funkcjonowało 49 rodzin wspierających (w roku 2014 – 44 rodziny wspierające, natomiast w roku 2011 w gminach lubuskich nie funkcjonowała jeszcze żadna rodzina wspierająca). Rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych zostali przydzieleni asystenci rodziny. Liczba asystentów rodziny w roku 2015 wyniosła 135 osoby (2014 r. – 131 osób), przy czym 99 zatrudnionych z nich zostało na podstawie umowy o pracę w systemie zadaniowego czasu pracy (w roku 2014 – 83

osoby), a 36 na podstawie umowy o świadczenie usług (2014 – 48 osób). Spośród nich, 134 osoby (2014 –129 osób) zostały zatrudnione przez ośrodki pomocy społecznej. Środki finansowe na ich wynagrodzenie w 2015 wraz z pochodnymi pochodziły 16,5% % z budżetu gminy oraz w 83.5% z innych źródeł (w 2014 r. było to odpowiednio 21% z budżetu gminy, a w 79% z innych źródeł). Z usług asystenta rodziny skorzystało w 2015 r. 1 488 rodzin, (2014 r. 1 485 rodzin). Należy nadmienić, że w roku 2011 na terenie województwa pracowało jedynie 53 asystentów, a z ich usług skorzystało 395 rodzin.

W 2015 r. 191 rodzin (w roku 2014 - 164 rodziny) zostało zobowiązanych przez sąd do pracy z asystentem rodziny. Asystent rodziny odpowiedzialny jest za systematyczną i indywidualną pracę z rodziną. Według danych z 2014 r., praca ta wykonywana była w 685 rodzinach w okresie od 3 do 12 miesięcy, a w 145 do 3 miesięcy. Praca powyżej 1 roku prowadzona była z 654 rodzinami.

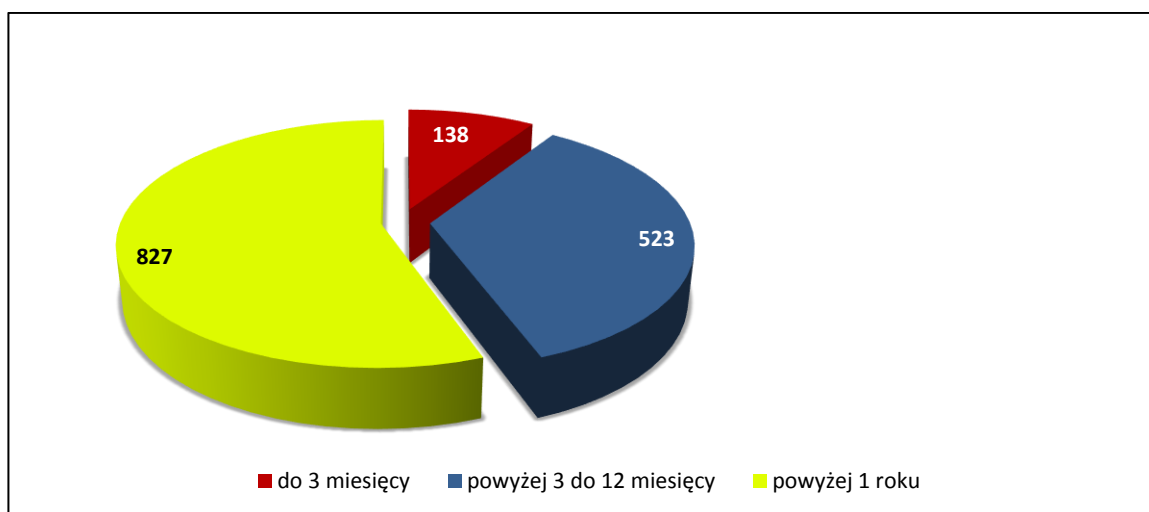
Wykres nr 10. Czas pracy asystenta rodziny z rodziną w 2014 r.

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

W 2015 r. praca ta wykonywana była w 523 rodzinach w okresie od 3 do 12 miesięcy, a w 138 do 3 miesięcy. Praca powyżej 1 roku prowadzona była z 827 rodzinami.

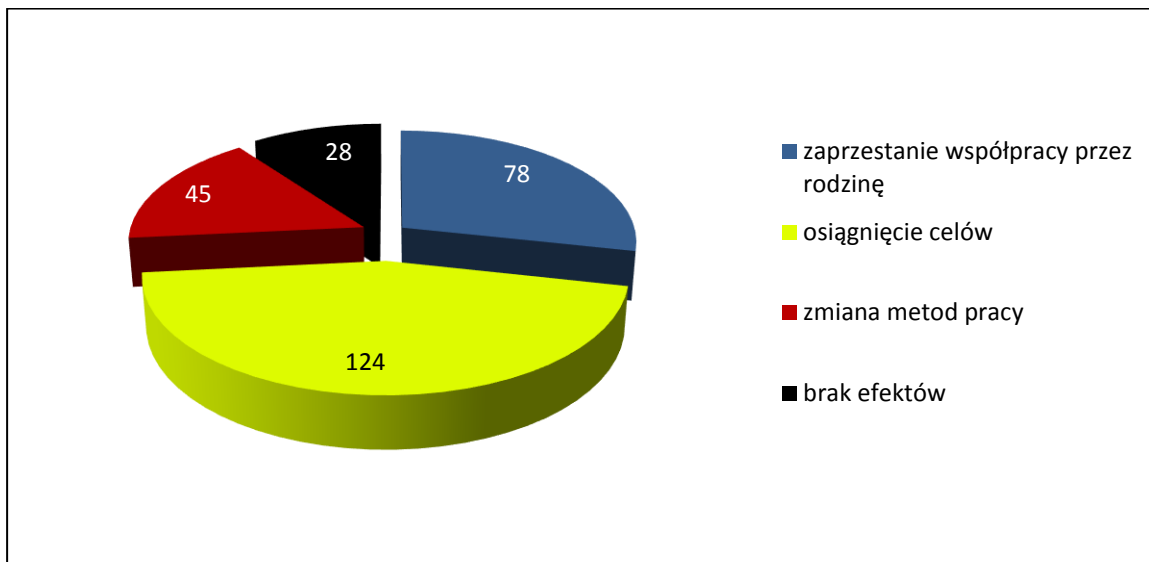
Wykres nr 11. Czas pracy asystenta rodziny z rodziną w 2015 r.

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Wśród przyczyn, na podstawie których asystent zakończył pracę z rodziną, zarówno w 2015 r. jak i w 2014 najczęściej pojawiły się osiągnięcie celów (124 rodziny) oraz zaprzestanie współpracy przez rodzinę (78 rodzin) i liczby te są w zasadzie niezmiennione.

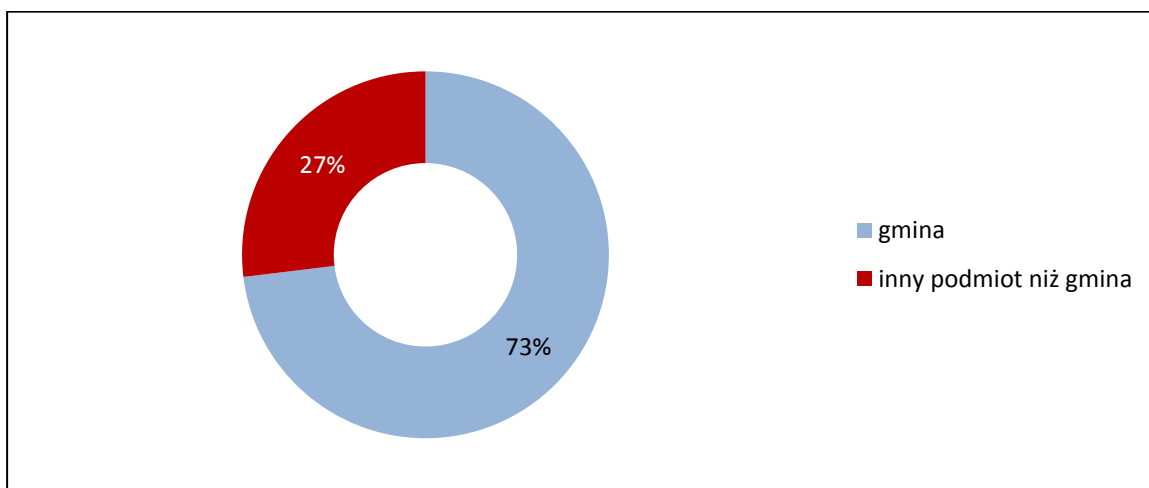
Wykres nr 12. Przyczyny zakończenia pracy z rodziną przez asystenta rodziny w 2014 – 2015 r.

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

W gminach województwa lubuskiego jeszcze w 2014 r. funkcjonowało 156 placówek wsparcia dziennego, z czego 42 na podstawie zezwolenia wójta. Organem prowadzącym w większości placówek była gmina (73%), a w pozostałych inny podmiot niż gmina (27%).

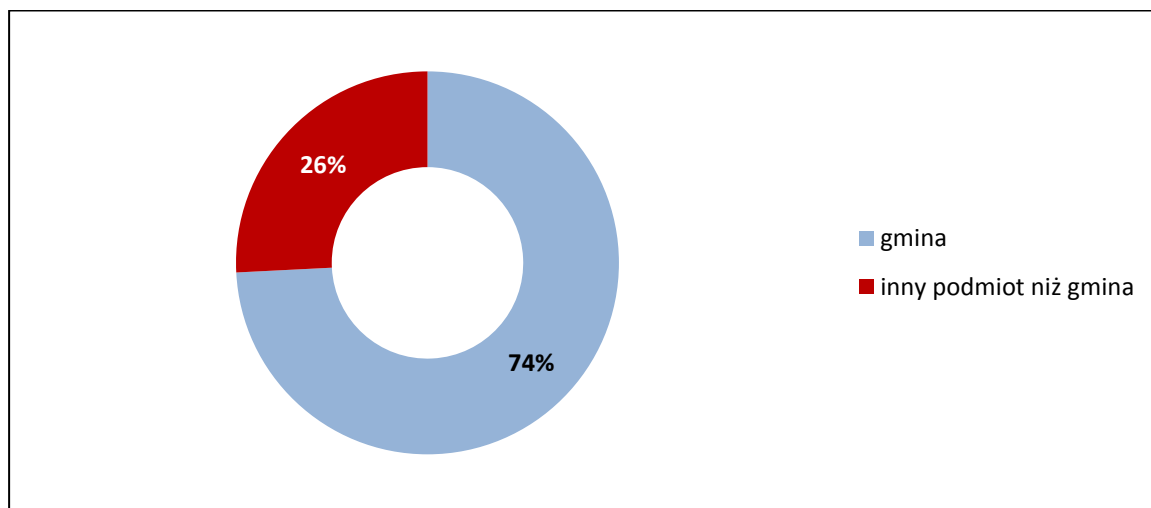
Wykres nr 13. Organy prowadzące placówki wsparcia dziennego w 2014 r.

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

W 2015 r. liczba tych podmiotów uległa znacznej redukcji (o 28) do 128 placówek wsparcia dziennego, z czego 58 na podstawie zezwolenia wójta. Organem prowadzącym w większości placówek była gmina (74%), a w pozostałych inny podmiot niż gmina (26%).

Wykres nr 14. Organy prowadzące placówki wsparcia dziennego w 2015 r.

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Przeważająca liczba placówek prowadzona jest w formie opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, klubów, świetlic i ognisk wychowawczych.

VI. Pomoc rodzinie i piecza zastępcza w lubuskich powiatach

Według danych z 2015 r. w naszym województwie funkcjonowało 1 498 rodzin zastępczych (2014 – 1 505 rodzin).

I tak, według danych aktualnych na dzień 31 grudnia 2015 roku funkcjonowało:

- 955 rodzin zastępczych **spokrewnionych**, więcej niż w 2014 r. o 8 rodzin. Najwięcej z 1 przyjętym dzieckiem - 737 rodzin (w 2014 r.- 738), kolejno z 2 przyjętymi dziećmi - 173 rodziny (w 2014 r.- 168), a najmniej z 3 i więcej przyjętymi dziećmi - 45 rodzin (w 2014 r.- 41). W rodzinach tych przebywało 1 220 dzieci,
- 453 rodzin zastępczych **niezawodowych** (w 2014 r. - 457), w tym 338 z 1 dzieckiem (w roku 2014 - 345), 84 z 2 przyjętymi dziećmi (w 2014 r. – 80), 23 rodziny z 3 dziećmi (w 2014 r. - 23) oraz 8 rodzin, które przyjęły 4 lub więcej dzieci (w 2014 r. – 12 rodzin). Z tej formy pieczy zastępczej korzystało 608 dzieci,
- 44 rodziny zastępcze **zawodowe**, o 1 mniej niż w roku poprzednim, w tym z 2 umieszczonych dzieci - 7 rodzin, z 3 dziećmi 17 rodzin oraz z 4 i więcej umieszczonych dzieci funkcjonowało najwięcej, aż 20 rodzin. Przebywało w tych rodzinach 356 dzieci,

- 39 rodzin zastępczych **zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego**, o 4 mniej niż w roku 2014, w tym 6 rodzin z 2 przyjętych dzieci, 9 rodzin z 3 przyjętych dzieci, oraz 24 rodziny z 4 i więcej dzieci. W rodzinach tych umieszczonych było 190 dzieci,
- 7 rodzin zastępczych **zawodowych specjalistycznych**, mniej o 1 niż w roku 2014, 2 rodziny z 1 przyjętym dzieckiem, 4 rodziny z 2 przyjętych dzieci,
- 11 **rodzinnych domów dziecka**, w których umieszczonych było od 1 do 9 dzieci. Ogółem w 2015 r. skorzystało z tej formy pomocy 74 dzieci.

Według informacji Wydziału Polityki Społecznej Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, szczególnie niepokojąco prezentuje się fakt corocznego spadku liczby zawodowych rodzin zastępczych. Przy jednoczesnym wzroście liczby dzieci oczekujących - na skutek wyroku sądu - na rodzinną opiekę zastępczą, powoduje to stały wzrost ilości dzieci przekazywanych poszczególnym rodzinom zastępczym i związane z tym jej problemy ekonomiczne i logistyczne.

Tabela nr 6. Informacja na temat liczby rodzin zastępczych w województwie lubuskim

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba rodzin zastępczych	
		2014	2015
1.	Rodziny zastępcze spokrewnione, z tego:	947	955
1.1.	z 1 przyjętym dzieckiem	738	737
1.2.	z 2 przyjętych dzieci	168	173
1.3.	z 3 i więcej przyjętych dzieci	41	45
2.	Rodziny zastępcze niezawodowe, z tego:	457	453
2.1.	z 1 przyjętym dzieckiem	345	338
2.2.	z 2 przyjętych dzieci	80	84
2.3.	z 3 przyjętych dzieci	20	23
2.4.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	12	8
3.	Rodziny zastępcze zawodowe, z tego:	45	44
3.1.	bez dziecka	1	0
3.2.	z 1 przyjętym dzieckiem	1	0
3.3.	z 2 przyjętych dzieci	7	7
3.4.	z 3 przyjętych dzieci	13	17
3.5.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	23	20
4.	Rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, z tego:	43	39
4.1.	bez dziecka	2	0
4.2.	z 1 przyjętym dzieckiem	2	0
4.3.	z 2 przyjętych dzieci	3	6
4.4.	z 3 przyjętych dzieci	6	9
4.5.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	30	24
5.	Rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne, z tego:	8	7
5.1.	bez dziecka	1	0
5.2.	z 1 przyjętym dzieckiem	3	2
5.3.	z 2 przyjętych dzieci	0	1
5.4.	z 3 przyjętych dzieci	4	4
5.5.	z 4 i więcej przyjętych dzieci	0	0

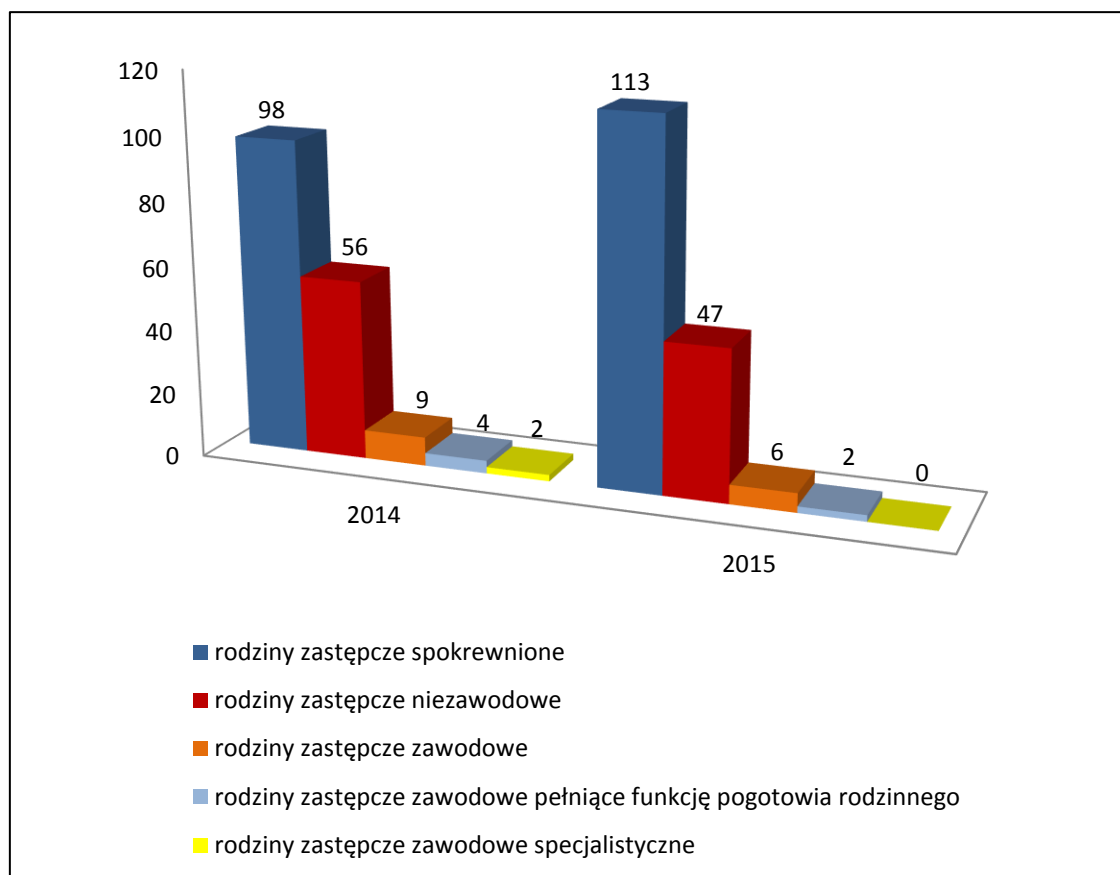
Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Z powyższych danych wyraźnie wynika, że znacząca większość rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych wychowuje 1 dziecko. Odwrotnie wygląda sytuacja w rodzinach zawodowych, w przypadku których najczęściej wychowuje 4 i więcej przyjętych dzieci. W tym zakresie sytuacja w przeciągu lat 2014 i 2015 nie uległa zasadniczej zmianie.

W oparciu o dane ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej sporządzone w Lubuskim Urzędzie Wojewódzkim można określić liczbę rodzin powstających i rozwiązywanych w tych okresach sprawozdawczych.

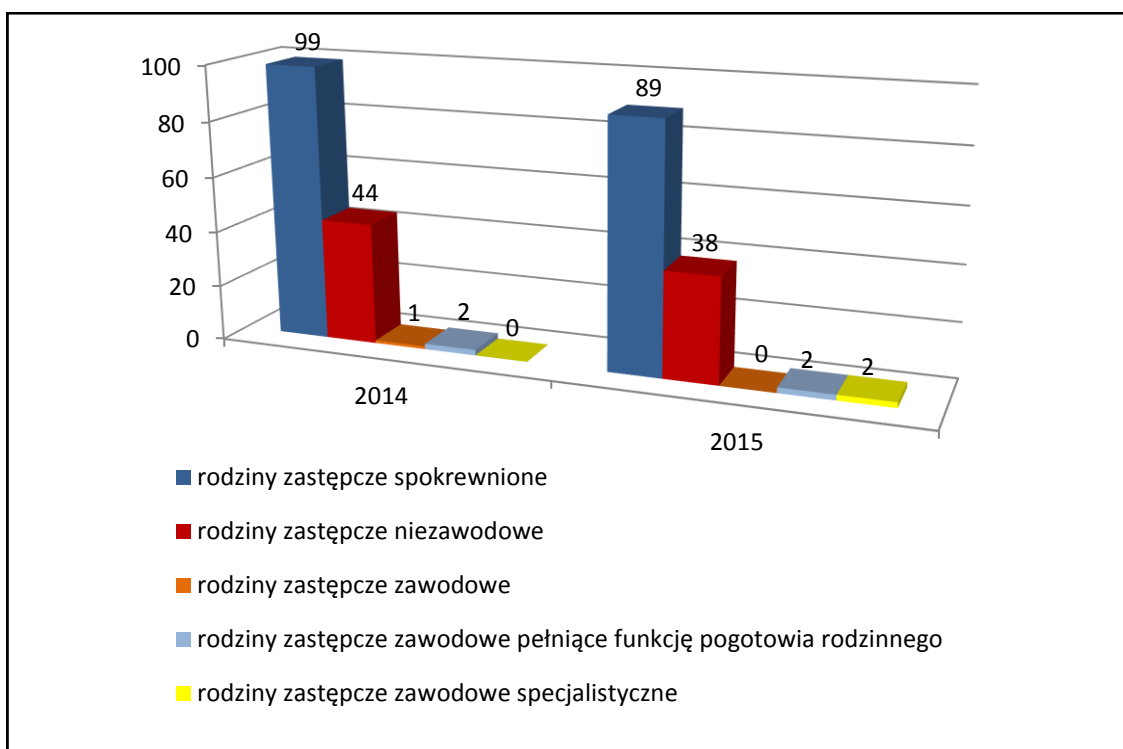
Jak wynika z poniższych wykresów, liczba tych rodzin – z wyjątkiem spokrewnionych – posiada tendencję spadkową, ale równocześnie liczba rodzin rozwiązywanych rokrocznie się zmniejsza, co może świadczyć o stopniowym wzroście ich trwałości i liczbowej stabilności. Niepokoić może jedynie zmniejszenie liczby rodzin zawodowych specjalistycznych, przeznaczonych dla dzieci ze specjalnymi potrzebami opiekuńczo-wychowawczymi.

Wykres nr 15. Liczba rodzin zastępczych powstałych w latach 2014 - 2015

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Wykres nr 16. Liczba rodzin zastępczych rozwiązanych w latach 2014 – 2015

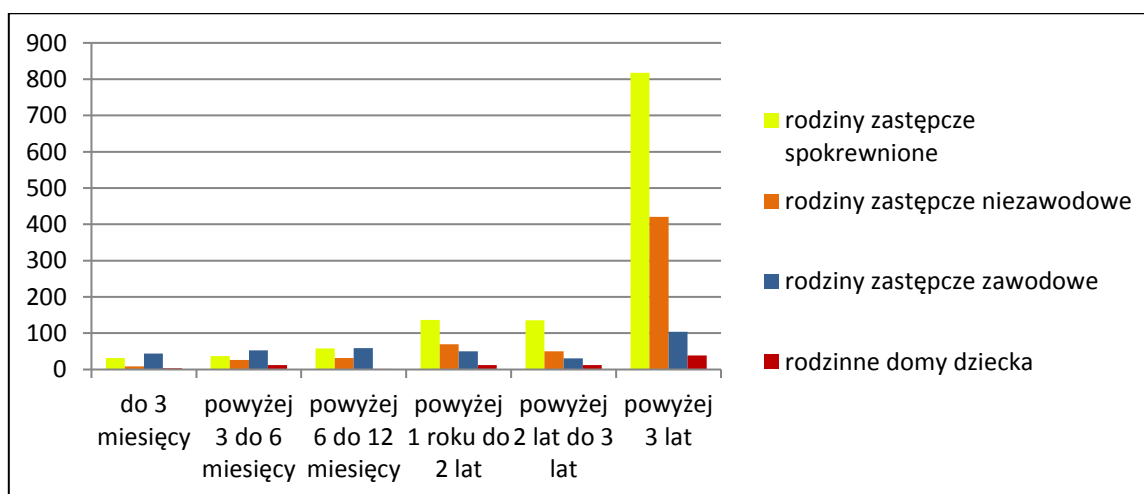

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

W 2015 roku istniało w naszym województwie 11 rodzinnych domów dziecka i liczba ta wzrosła w stosunku do 2014 r. o 6 placówek.

W 2015 r. w rodzinach zastępczych spokrewnionych najwięcej dzieci, tj. 818 przebywało przez okres dłuższy niż 3 lata, w niezawodowych przebywało przez taki okres czasu 421 dzieci oraz w zawodowych specjalistycznych 10 dzieci. Natomiast w pogotowiacz rodzinnych najwyższa liczba, tj. 48 dzieci przebywało przez czas od 1 do 2 lat, ok. 42 dzieci powyżej 3 do 6 miesięcy i 38 do 3 miesięcy. Liczby powyższe tylko w nieznacznym stopniu zmieniały się w przeciągu ostatnich lat.

Wykres nr 17. Czas pobytu dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

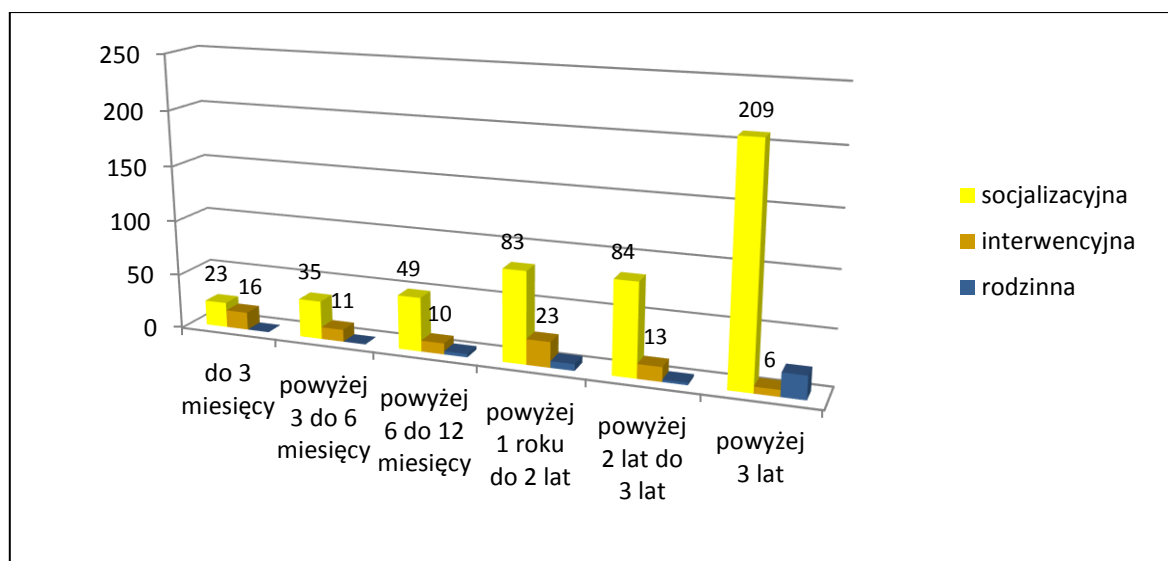

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych pobyt najwyższej liczby dzieci, tj. 236 - trwał powyżej 3 lat.

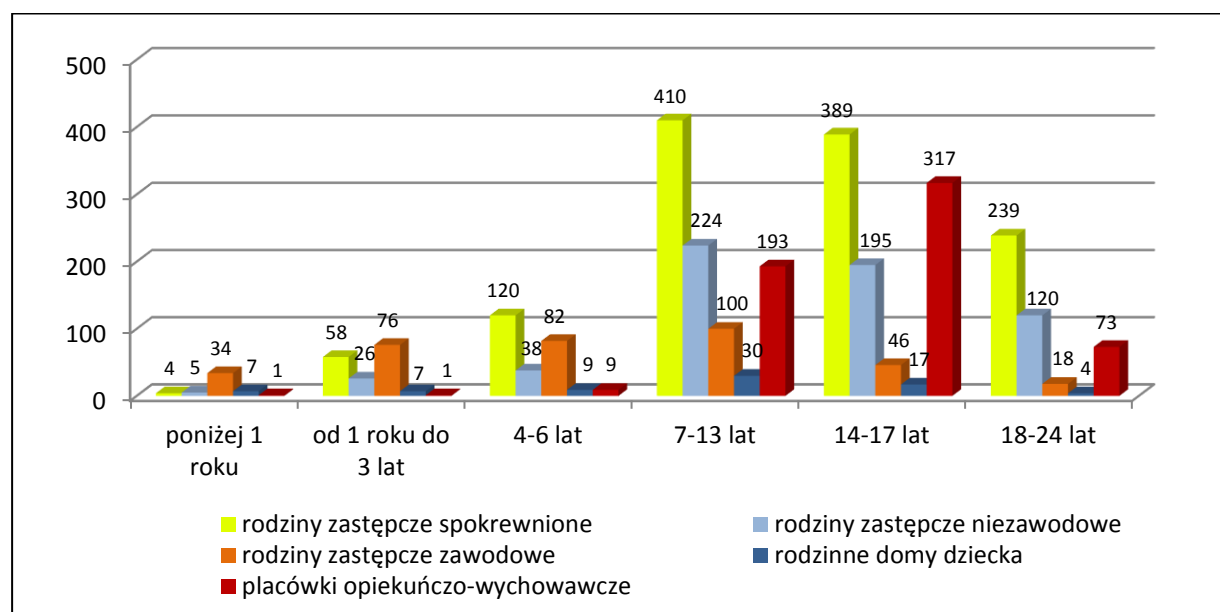
Wykres nr 18. Czas pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Należy zauważyć, że w rodzinach zastępczych przebywało najwięcej dzieci w wieku od 7 do 13 lat (33%) oraz od 14 do 17 lat (26,4%). Najmniejszy procent stanowią dzieci do 1 roku życia (3%). Podobnie w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywają w większości dzieci w wieku 14-17 lat (51%) oraz dzieci w wieku 7-13 lat (33%).

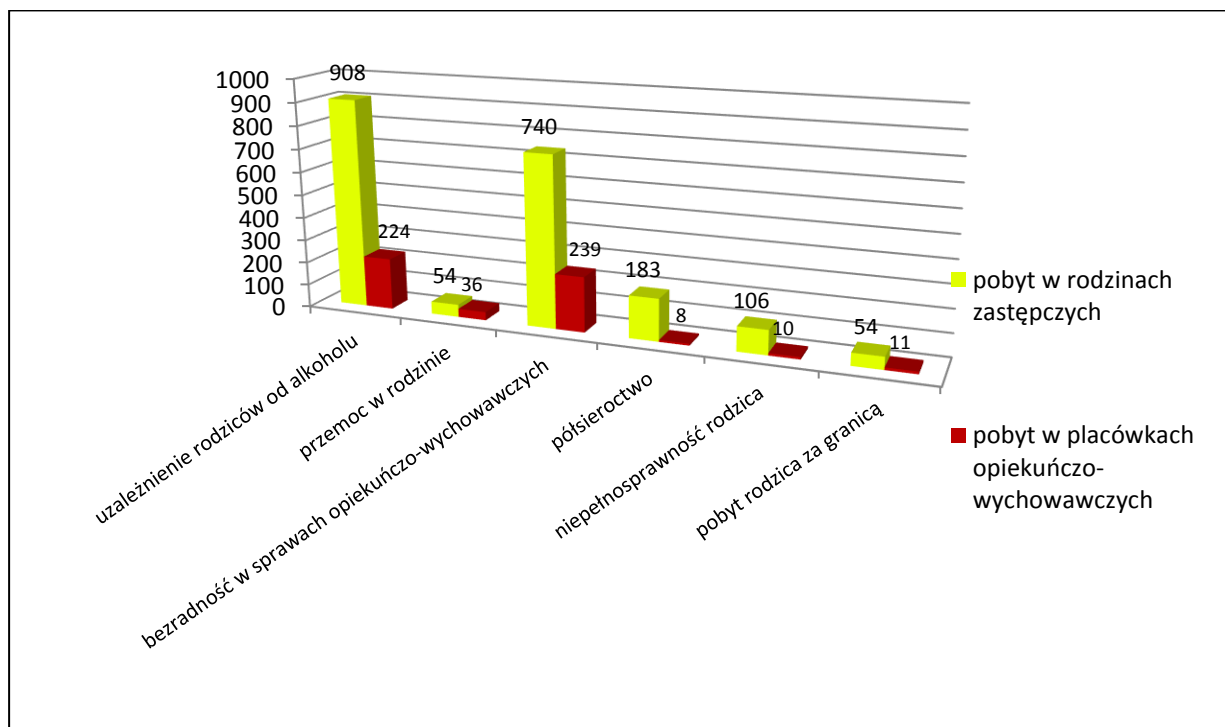
Wykres nr 19. Dzieci w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka i placówkach opiekuńczo-wychowawczych w 2015 r.

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Najczęstszą przyczyną powodującą konieczność umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej jest uzależnienie rodziców od alkoholu oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

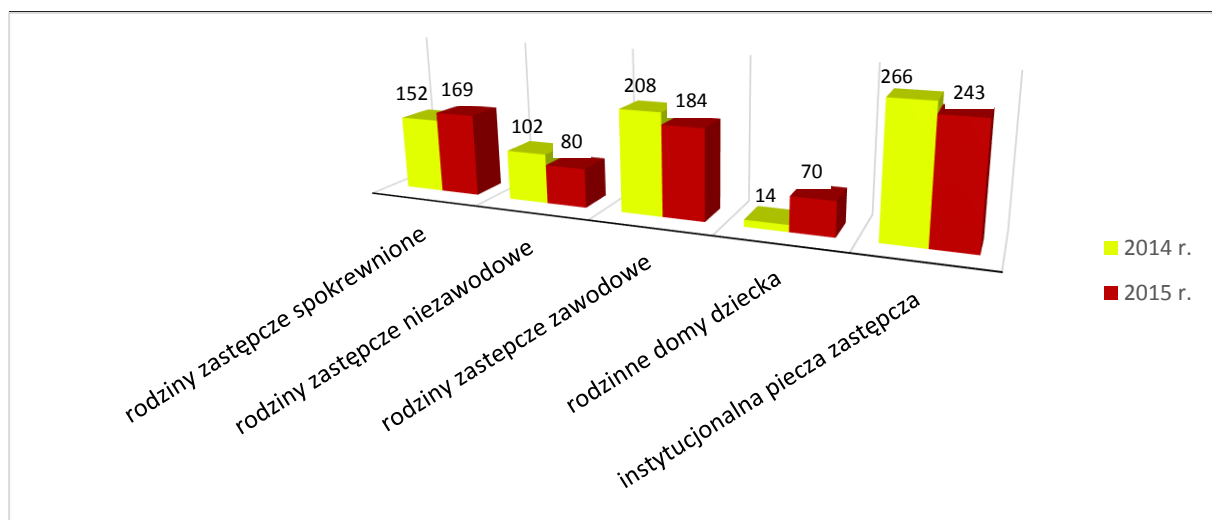
Wykres nr 20. Przyczyny umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

W latach 2014 i 2015 dzieci do 18 roku życia najczęściej trafiały do instytucjonalnej pieczy zastępczej (32%), do rodzin zastępczych zawodowych (24%) i rodzin zastępczych spokrewnionych (powyżej 22%), najmniej natomiast do rodzinnych domów dziecka (9%) oraz rodzin zastępczych niezawodowych (ponad 10%).

Wykres nr 21. Napływ dzieci do poszczególnych form pieczy zastępczej w latach 2014 -2015

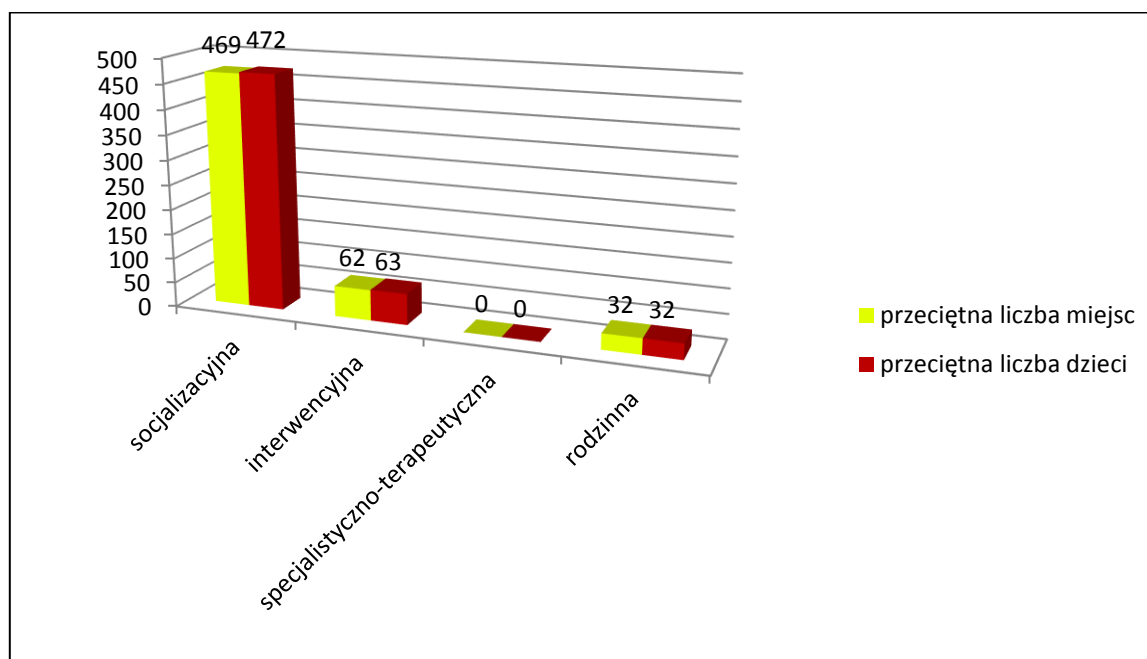
Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Najczęstszym powodem opuszczenia przez dziecko pieczy zastępczej jest powrót do rodziny naturalnej, umieszczenie w instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz przysposobienie dziecka.

Dzieci powyżej 18. roku życia po opuszczeniu pieczy zastępczej najczęściej decydowały się na samodzielność i zakładały własne gospodarstwo domowe, a tylko w nielicznych przypadkach powracały do rodziny naturalnej.

W 2015 r. w naszym regionie funkcjonowały 33 placówki (w 2014 r. 34 a w 2011 r. 20 placówek) opiekuńczo-wychowawcze, pełniące funkcję socjalizacyjną, interwencyjną, specjalistyczno-terapeutyczną oraz rodzinną. W obu latach 4 z tych placówek prowadzone były na zlecenie powiatu. Przeciętna liczba miejsc w tych placówkach wyniosła odpowiednio 563 (2015 r.) oraz 577 (2014 r.) miejsc, a przeciętna liczba dzieci – 567 i 600.

Wykres nr 22. Przepiętna liczba miejsc oraz dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w 2015 r.

Źródło: Dane Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

VII. Obraz pieczy zastępczej w powiatach województwa lubuskiego na podstawie badań własnych

W styczniu 2016 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze zwrócił się do lubuskich powiatów z prośbą o informacje dotyczące pieczy zastępczej odbywającej się na ich obszarach. Informacje na temat umożliwiły przeprowadzenie diagnozy sytuacji w zakresie problematyki pieczy zastępczej zarówno w wymiarze rodzinnym, jak i instytucjonalnym. Celem badania było pozyskanie informacji porównawczych za 2014 i 2015 rok. Uzyskano dane z wszystkich powiatów

naszego województwa. Poniżej przedstawiono najważniejsze informacje pochodzące z przeprowadzonych badań.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej starosta wyznacza organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. W pierwszym półroczu 2015 r. w naszym regionie powołano 13 organizatorów. Tę rolę pełnią powiatowe centra pomocy rodzinie.

W związku z wprowadzeniem od stycznia 2015 r. ustawowego ograniczenia liczby rodzin mogących pozostawać jednocześnie pod opieką jednego koordynatora do 15 (w jednym miesiącu), w jednostkach organizacyjnych powiatów lubuskich znacząco zwiększono ich liczbę. I tak, jeśli w roku 2014 r. wyznaczono 44 koordynatorów, to w roku 2015 było ich już 67. Koordynatorzy pracowali z 1 277 rodzinami zastępczymi oraz rodzinnymi domami dziecka. W ramach poradnictwa specjalistycznego udzielono 1 535 porad 623 rodzinom. Dla porównania: w 2011 r. pracowało w województwie 21 koordynatorów zatrudnionych przez jednostki organizacyjne powiatu. Zajmowali się oni 481 rodzinami zastępczymi oraz rodzinnymi domami dziecka.

Koordynatorzy pieczy zastępczej zostali powołani we wszystkich powiatach lubuskich (na początku 2015 r. powołano 23 nowych koordynatorów).

Tabela nr 7. Liczba koordynatorów pieczy zastępczej w powiatach lubuskich w 2014 i 2015 r.

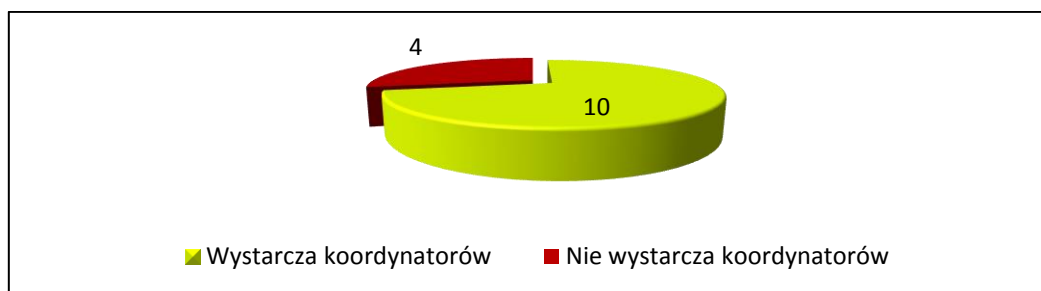
Powiat	Koordynatorzy pieczy zastępczej (od 2015 – 1 koordynator na 15 rodzin)		Liczba rodzin pod ich opieką	
	2014	2015	2014	2015
Gorzów - gmina	3	3	90	63
Gorzów - miasto	7	7	100	203
Zielona Góra - gmina	4	7	128	92
Zielona Góra - miasto	3	6	137	148
Międzyrzecz	3	4	62	54
Drezdenko	3	3	47	50
Świebodzin	3	6	86	85
Żagań	2	4	75	98
Nowa Sól	3	8	145	152
Krosno Odrzańskie	4	5	86	83
Słubice	2	3	33	48
Żary	4	4	120	126
Sulęcín	1	4	30	60
Wschowa	2	3	60	45
Razem	44	67	1199	1310

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Zielonej Górze

Z badań wynika, że statystycznie na jednego koordynatora przypadało w 2015 r. 19 rodzin, natomiast (2014 r. - 26 rodzin). Najmniej rodzin na jednego koordynatora, bo tylko 13, przypada w powiatach zielonogórskim, międzyrzeckim oraz świebodzińskim (14 rodzin). W dwóch powiatach – sulęcińskim i wschowskim - zachowana jest maksymalna, ustawowa liczba 15 rodzin na jednego koordynatora. Najwięcej, bo aż 31 rodzin, przypada na jednego koordynatora w powiecie żarskim.

Wskazuje to na znaczące obciążenie zawodowe koordynatorów oraz na potrzebę zwiększenia ich liczby. Z posiadanych opinii organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej wynika jednak, że w 10 powiatach jest wystarczająca liczba koordynatorów, a tylko w 4 powiatach liczba aktualnie zatrudnionych koordynatorów była określona jako niewystarczająca.

Wykres nr 23. Zaspokojenie potrzeb w zakresie zatrudnienia koordynatorów pieczy zastępczej

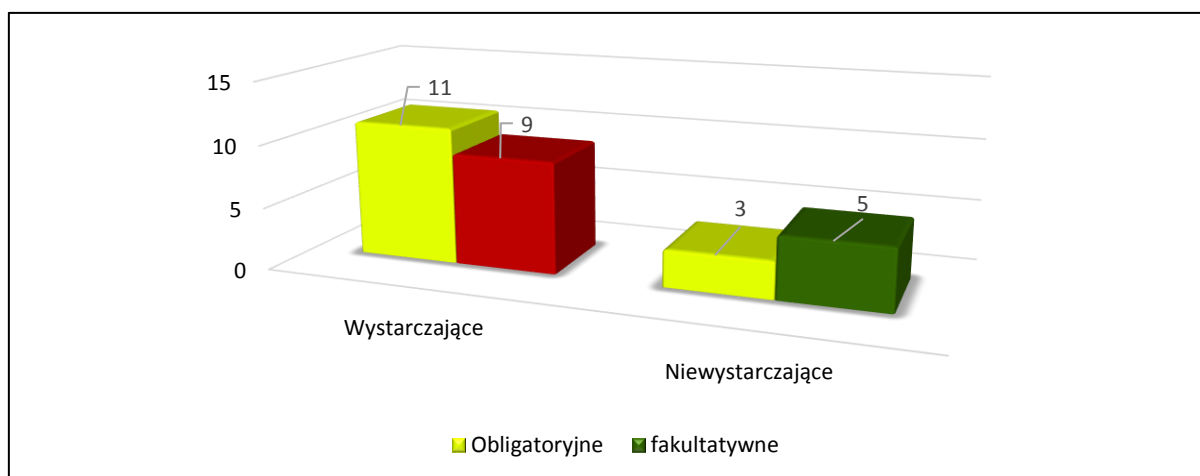
Źródło: Opracowanie własne ROPS w Zielonej Górze

Respondenci wskazywali na potrzebę zatrudnienia większej liczby koordynatorów ze względu na stale wzrastającą liczbę rodzin zastępczych.

Wszystkie powiaty potwierdziły opracowywanie i realizację 3-letniego powiatowego programu dotyczącego rozwoju pieczy zastępczej. Większość z nich pierwszy program opracowało już w 2012 roku i w związku z tym, w 2015 roku powstał już kolejny.

Poziom i jakość wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej przekłada się na opinię dotyczącą zaspokajania potrzeb finansowych w tym zakresie. Zdecydowana większość powiatów, bo aż 11 (79%) twierdzi, że potrzeby te w zakresie zadań obligatoryjnych są zaspokojone. Natomiast poziom zabezpieczenia finansowego realizacji zadań fakultatywnych oceniany jest jako wystarczający tylko w 9 powiatach.

Wykres nr 24. Zaspokojenie finansowe zadań z zakresu realizacji rodzinnej pieczy zastępczej

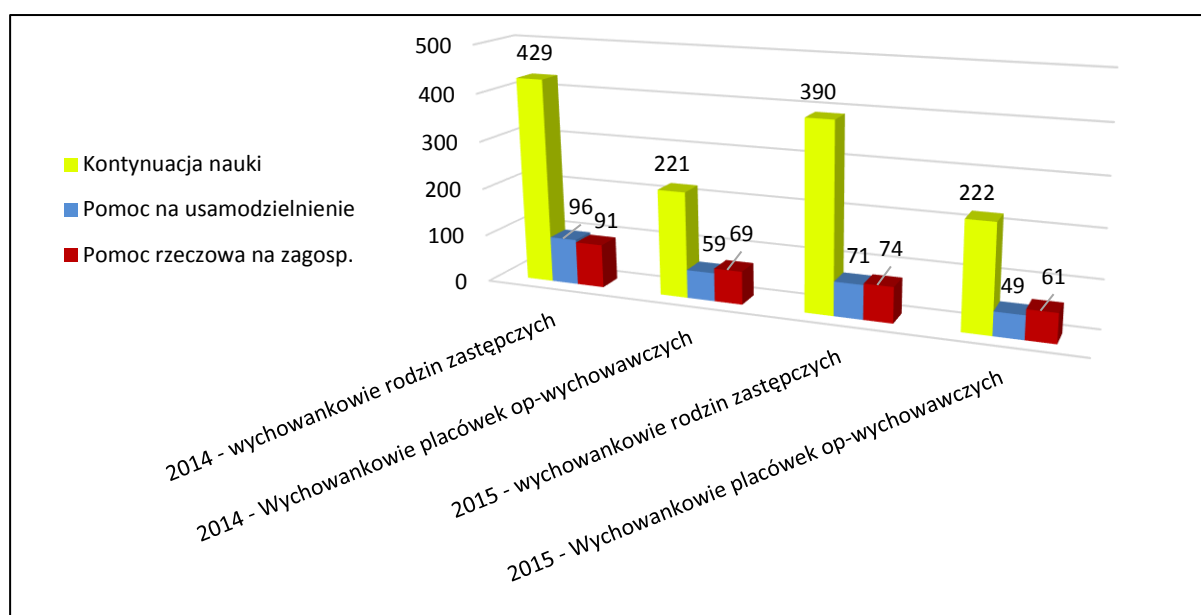

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Zielonej Górze

Kolejnym zadaniem powiatu w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej jest organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne poprzez wspieranie procesu usamodzielnienia.

Młodzież po osiągnięciu dorosłości opuszczająca rodziny zastępcze lub placówki opiekuńczo-wychowawcze otrzymuje od powiatu wsparcie finansowe trójakiego rodzaju: na kontynuację nauki, pomoc na usamodzielnienie oraz pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

Wykres nr 25. Formy pomocy w procesie usamodzielnienia po osiągnięciu pełnoletności

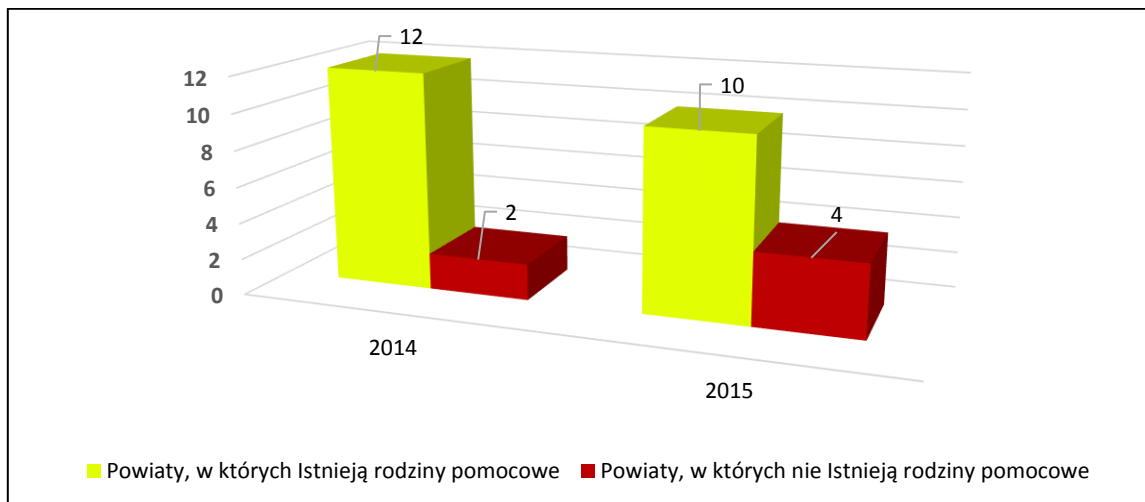
Źródło: Opracowanie własne ROPS w Zielonej Górze

Zdecydowana większość tych świadczeń polega na wsparciu kontynuacji nauki po osiągnięciu pełnoletności. Zauważalna jest również na przestrzeni lat 2014 i 2015 tendencja spadkowa w ilości udzielonych świadczeń. Choć z jednej strony powszechna jest świadomość niewystarczalności środków finansowych, którymi dysponują samorzady na wspieranie pieczy zastępczej, to jednak najprawdopodobniej spadek świadczeń pozostaje w ścisłej korelacji ze zmniejszeniem się w obu latach liczby podmiotów świadczących te formy opieki.

W 2015 r. w 10 powiatach funkcjonowało 49 rodzin pomocowych, którym powierzono opiekę nad dzieckiem w przypadku czasowego jej niesprawowania przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. W powiecie zielonogórskim funkcjonowało 9, w sulęcińskim 8, natomiast w powiecie świebodzińskim 6 rodzin pomocowych. Nie zgłoszono potrzeby ich funkcjonowania w powiatach: gorzowskim – ziemskim, strzelecko-drezdeneckim, żagańskim oraz wschowskim.

W 2014 r. w 12 powiatach funkcjonowały 44 rodziny pomocowe (w 2012 r. w 5 powiatach funkcjonowało 14 rodzin pomocowych).

Wykres nr 26. Rodziny pomocowe na terenie powiatów

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Zielonej Górze

Powiaty, w których funkcjonują rodziny pomocowe, oceniły stopień zaspokojenia potrzeb w tym zakresie jako wystarczający. Według danych za 2015 r., tylko w jednym przypadku wyrażono potrzebę zwiększenia ich liczby (Gorzów Wlkp. – miejski). Większość (9 powiatów) uznała istniejącą liczbę za wystarczającą. W powiatach, w których w 2015 nie było rodzin pomocowych (powiaty: Gorzów Wlkp. – ziemski, żagański, wschowski i strzelecko-drezdenecki) sytuację taką argumentowano brakiem potrzeb w tym zakresie.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej stwarza możliwość współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi. Zdecydowana większość lubuskich powiatów, bo aż 10, co stanowi 71% przebadanych, prowadzi taką współpracę z organizacjami pozarządowymi, z czego 2 wskazały na zlecenie prowadzenia placówki opiekuńczo-wychowawczej, jedna (powiat żarski) prowadzenie ośrodka adopcyjnego, a pozostałe prowadzenie szkoleń dla rodzin zastępczych, koordynację lub prowadzenie grup wsparcia oraz zadania mające na celu rozpowszechnianie rodzicielstwa zastępczego.

O ile w 2012 r. (w świetle badań własnych - prowadzonych przez ROPS w Zielonej Górze) współpracę z organizacjami pozarządowymi prowadzono tylko w 4 powiatach, o tyle w 2015 r. współpraca z trzecim sektorem prowadzona była już w 10 powiatach. Natomiast 4 samorzady nie prowadziły takiej współpracy motywując to brakiem na swoim terenie stowarzyszeń zainteresowanych działalnością w dziedzinie pieczy zastępczej.

W prawie wszystkich powiatach organizowane były szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze, prowadzących rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz rodziny pomocowe.

W 2015 r. przeprowadzono 35 szkoleń dla rodzin zastępczych oraz po 2 szkolenia dla prowadzących rodzinne domy dziecka (wszystkie w gorzowskim powiecie grodzkim). Nie prowadzono natomiast szkoleń dla kandydatów i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego. W 2014 r. przeprowadzono 34 szkolenia.

Poza szkoleniami samych kandydatów do prowadzenia rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka powiaty lubuskie prowadzą szkolenia dla koordynatorów pieczy zastępczej. W roku 2015 przeprowadzono 52 szkolenia, a w roku 2014 o dziesięć szkoleń mniej. Wśród nich 10 szkoleń miało charakter indywidualny, podyktowany potrzebą chwili. Wzrost liczby szkoleń znamionuje znaczne zapotrzebowanie środowisk związanych z pieczą zastępczą na fachowe i systematyczne wsparcie.

VIII. Zadania realizowane przez samorząd województwa lubuskiego

Ośrodki adopcyjne

Do końca 2014 r. funkcjonowały na terenie województwa cztery ośrodki adopcyjno-opiekuńcze, w tym dwa publiczne w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp. – działające w strukturach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze - oraz dwa niepubliczne: jeden prowadzony przez Caritas Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, drugi przez Lubuski Ruch na Rzecz Kobiet „Żar” w Żarach. Od 1 stycznia 2015 roku Ośrodek Adopcyjny Caritas w Gorzowie Wlkp. zaprzestał działalności. Umowa została rozwiązana na mocy porozumienia stron.

Publiczne ośrodki adopcyjne przeprowadzają szkolenia dla kandydatów do przysposobienia według zatwierdzonego w 2012 roku pięcioletniego Programu szkoleń opracowanego w oparciu o zapisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 575) oraz rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011 roku *w sprawie szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka* (Dz. U. Nr 272, poz. 1610). Program ten określa cele szkolenia, czas trwania oraz metody i formy pracy dydaktycznej z kandydatami na rodziców adopcyjnych.

Niepubliczny Ośrodek Adopcyjny w Żarach prowadzi szkolenia w oparciu o ministerialny program PRIDE, stosowany również dla kandydatów na rodziców zastępczych. Program PRIDE został zatwierdzony przez Ministerstwo Pracy Polityki Społecznej i wpisany do rejestru programów szkolących.

Tabela nr 8. Liczba szkoleń dla kandydatów przeprowadzonych w 2015 r. przez ośrodki adopcyjne

Nazwa zadania	Jednostka miary	OA Zielona Góra (ROPS)	OA Gorzów Wlkp. (ROPS)	Niepubliczny OA „Żar” w Żarach	Razem
Liczba przeprowadzonych szkoleń dla kandydatów	szkolenie	3	3	4	10
Liczba osób przeszkolonych, w tym oboje małżonków oraz osoby przyspasabiające niepozostające w związku małżeńskim	osoba	30	44	54	128

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Zielonej Górze

Ośrodki Adopcyjne prowadząc procedury związane z kwalifikacją osób zgłaszających gotowość do przysposobienia dziecka kierują się zasadą, iż przysposobienie może nastąpić jedynie dla dobra dziecka przysposabianego.

W 2015 roku na terenie województwa przeprowadzono 109 przysposobień, z czego 87 to adopcje krajowe, a 22 - adopcje zagraniczne. Warto zaznaczyć, że liczba adopcji od 2011 r. nie ulega zasadniczym zmianom, wzrosła jedynie liczba adopcji zagranicznych (np. w 2011 r. – 88 adopcje krajowe i 9 zagranicznych).

Tabela nr 9. Dane dotyczące przysposobień w lubuskich ośrodkach adopcyjnych w 2015 r.

Nazwa zadania	OA Zielona Góra (ROPS)	OA Gorzów Wlkp. (ROPS)	Niepubliczny OA „Żar” w Żarach	Razem
Kwalifikacja dziecka do przysposobienia	42	45	24	111
Dzieci, w stosunku do których złożono wnioski o przysposobienie do sądu	7	7	13	27
Dzieci przysposobione w przysposobieniu krajowym	38	30	19	87
Dzieci przysposobione w przysposobieniu międzynarodowym	5	13	4	22

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Zielonej Górze

Tabela nr 10. Wiek dzieci przysposobionych w lubuskich ośrodkach adopcyjnych w 2015 r.

Wiek dziecka	OA Zielona Góra (ROPS)	OA Gorzów Wlkp. (ROPS)	Niepubliczny OA „Żar” w Żarach	Razem
poniżej 1 roku	15	12	4	31
od 1 do 4 lat	18	24	7	49
od 5 do 9 lat	8	6	10	24
10 i więcej lat	2	1	2	5
Razem	43	43	23	109

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Zielonej Górze

Marszałek Województwa na podstawie art. 162 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej ma obowiązek wyznaczenia i ogłoszenia w drodze obwieszczenia w wojewódzkim dzienniku urzędowym, ośrodka właściwego do prowadzenia banku danych o dzieciach z terenu

województwa oczekujących na przysposobienie. Ośrodkiem właściwym do prowadzenia tych czynności został Ośrodek Adopcyjny w Gorzowie Wlkp., pełniący tę funkcję od 2010 roku.

W 2015 roku z ośrodków lokalnych do Wojewódzkich Banków Danych w Gorzowie Wlkp. wpłynęło 47 kart dzieci, z tego 20 kart z Ośrodka Adopcyjnego w Zielonej Górze, 3 karty z Ośrodka Adopcyjnego „Żar” w Żarach. Wojewódzki Bank Danych w Gorzowie Wlkp. rozesłał 45 kart dzieci do ośrodków adopcyjnych, prowadzących Wojewódzkie Banki Danych w celu poszukiwania rodzin na terenie kraju. Po upływie okresu poszukiwania rodziny na terenie kraju, 33 karty dzieci zostały wysłane do Centralnego Banku Danych w Warszawie.

Do Wojewódzkiego Banku Danych w województwie lubuskim zostało zgłoszonych 1 206 kart dzieci z całej Polski i taka sama ilość została przesłana do ośrodków lokalnych w województwie lubuskim.

Inne realizowane zadania

Ośrodki adopcyjne zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej od 1 stycznia 2012 r. realizują nie tylko zadania dotyczące postępowania adopcyjnego i organizowania szkoleń dla kandydatów do przysposobienia dziecka, ale również zadania, między innymi w zakresie:

- współpracy z asystentem rodziny,
- współpracy z rodziną zastępczą oraz prowadzącym rodzinny dom dziecka,
- współpracy z organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej,
- udziału w konsultacji w zakresie oceny sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej,
- udziału w posiedzeniach zespołów ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w instytucjonalnej pieczy zastępczej,
- zapewnienia pomocy psychologicznej kobietom w ciąży oraz pacjentkom oddziałów ginekologiczno-położniczych, które sygnalizują zamiar pozostawienia dziecka bezpośrednio po urodzeniu,
- promowanie idei adopcji, w tym poszukiwanie kandydatów do przysposobienia dziecka,
- prowadzenia szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego.

Tabela nr 11. Wybrane zadania realizowane przez lubuskie ośrodki adopcyjne

Nazwa zadania	OA Zielona Góra (ROPS)	OA Gorzów Wlkp. (ROPS)	Niepubliczny OA „Żar” w Żarach
Wsparcie psychologiczno -pedagogiczne	1035	531	50
Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne w postępowaniu postadopcyjnym	58	45	10
Posiedzenia w sprawie okresowej oceny sytuacji dziecka	95	74	52
Dzieci, których sprawy były przedmiotem posiedzeń	330	444	127

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Zielonej Górze

Lubuska Karta Dużej Rodziny

Województwo Lubuskie w maju 2014 r. uruchomiło program wsparcia rodzin wielodzietnych pod nazwą Lubuska Karta Dużej Rodziny. Była to jedna z pierwszych kart wojewódzkich. Karta dużej rodziny jest instrumentem, który daje realne wsparcie rodzinom wielodzietnym. To inwestycja w przyszłych obywateli i zmniejszenie kosztów wychowania dzieci. Karta uprawnia do 50-procentowej ulgi w jednostkach samorządowych oraz zniżek w instytucjach samorządów lokalnych i będących we władaniu podmiotów niepublicznych deklarujących swój udział w Programie.

Do dnia 28 sierpnia 2016 r. Wydano 3333 Karty członkom 649 rodzin wielodzietnych z terenu województwa lubuskiego.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi

W ramach współpracy samorządu województwa z III sektorem realizowane są zadania wspierające rodzinę oraz pieczę zastępczą w formie corocznie ogłaszanych konkursów ujęte w corocznie opracowywanym Programie współpracy Województwa Lubuskiego z organizacjami pozarządowymi. Samorząd województwa w latach 2014 i 2015 r. dofinansował 12 zadań na łączną kwotę 47 tys. zł. Ponadto do roku 2014 dofinansowywano 2 niepubliczne ośrodki adopcyjne. Od 2015 r. jeden z nich, prowadzony przez Caritas Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej w Gorzowie Wlkp., zaprzestał działalności.

Strona Internetowa Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze prowadzi stronę internetową www.rops.lubuskie.pl, na której na bieżąco umieszcza informacje o organizowanych przez siebie imprezach, kampaniach, akcjach społecznych i medialnych, konkursach, szkoleniach i konferencjach. Na stronie znajdują się katalogi dotyczące m.in. Lubuskiej Niebieskiej Tarczy Przeciw Przemocy oraz Lubuskiej Karty Dużej Rodziny.

Działania na rzecz uruchomienia regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze dostrzegając, że sytuacja dzieci z niepełnosprawnością, żyjących poza naturalnym środowiskiem rodzinnym jest bardzo trudna i jej poprawa powinna być dla władz lokalnych przedmiotem szczególnej troski i priorytetem polityki społecznej, zmierza do utworzenia regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej. Wpłynęłoby to na prawidłowe funkcjonowanie pieczy zastępczej w województwie lubuskim, a tym samym na poprawę losu dzieci o specjalnych potrzebach. Z przeprowadzonej przez ROPS analizy zapotrzebowania na utworzenie takiej placówki na terenie województwa wynika, że w 13 powiatach (na 14) istnieje potrzeba umieszczenia w niej 55 dzieci. Samorząd województwa dysponuje odpowiednim budynkiem, który po adaptacji technicznej oraz wyposażeniu w odpowiedni sprzęt może stać się siedzibą placówki. O zabezpieczenie środków finansowych na ten cel (w wysokości 80% kosztów) samorząd województwa zwrócił się do Wojewody Lubuskiego.

ROZDZIAŁ III. CELE PROGRAMU

Wykorzystane w diagnozie systemu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej wyniki badań, dane statystyczne oraz dokumenty źródłowe pozwoliły przedstawić zmieniający się obraz lubuskich rodzin, systemu pieczy zastępczej i jego funkcjonowania. Dla wzmocnienia więzi rodzinnych, a także zapobiegania osamotnieniu i opuszczeniu dziecka, w programie wyznaczono priorytetowe działania w obszarze polityki prorodzinnej naszego regionu dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, instytucji i innych podmiotów realizujących politykę społeczną w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Priorytety te są zgodne ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020.

CEL GŁÓWNY

Stworzenie systemowych rozwiązań wspierających rodzinę oraz rozwój pieczy zastępczej w województwie lubuskim

Cel szczegółowy 1.	Podniesienie społecznej świadomości o znaczącej roli rodziny
Zadania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie działań na rzecz edukacji środowiska lokalnego poprzez kampanie społeczne, spotkania edukacyjne, imprezy, festyny. 2. Promowanie pozytywnego wizerunku rodziny. 3. Motywowanie społeczności lokalnych, środków społecznej komunikacji, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, wolontariuszy i instytucji do podejmowania działań wzmacniających znaczenie rodziny dla dziecka. 4. Promowanie różnych form wspólnego spędzania wolnego czasu rodziców z dziećmi.
Efekty	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba zrealizowanych działań edukacyjnych oraz informacyjnych. 2. Liczba społeczności lokalnych zaangażowanych w działania profilaktyczne. 3. Liczba działań realizowanych przez instytucje oraz organizacje pozarządowe. 4. Liczba zaangażowanych podmiotów
Podmioty uczestniczące	jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, policja, wymiar sprawiedliwości, placówki ochrony zdrowia.
Źródła finansowania	samorząd województwa, samorzady gminne i powiatowe, fundusze europejskie, budżet państwa.

Cel szczegółowy 2.	Wspieranie działań w obszarze pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka
Zadania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie działań profilaktycznych zapobiegających i ograniczających skutki zjawisk patologicznych w rodzinie (np. realizacja programów profilaktycznych, kampanii medialnych, akcji informacyjnych, pogadanek, spotkań, warsztatów, zajęć edukacyjnych). 2. Wspieranie inicjatyw współdziałania podmiotów pracujących z rodziną. 3. Uczestnictwo w realizacji zadań państwa w zakresie ogólnopolskich programów na rzecz rodzin, w tym rodzin wielodzietnych. 4. Inicjowanie samorządów gminnych do opracowywania gminnych programów wspierania rodziny. 5. Promocja i wspieranie działalności organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej oraz wolontariatu w zakresie pracy z rodziną. 6. Promowanie tworzenia różnorodnych form wspierających rodzinę w sytuacjach kryzysowych (np. poradnictwo, grupy wsparcia, kluby). 7. Wspieranie działań ukierunkowanych na aktywizację społeczną i zawodową członków rodzin wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. 8. Wspieranie działań na rzecz rozwoju poradnictwa rodzinnego, mediacji, terapii rodzinnej, treningu umiejętności wychowawczych i terapeutycznych oraz dostępu do specjalistów w zakresie pracy z rodziną. 9. Wspieranie działań na rzecz tworzenia placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej (np. świetlic, kół zainteresowań, klubów), specjalistycznej i podwórkowej. 10. Wspieranie wprowadzania nowych form i metod pracy z rodziną.
Efekty	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba zrealizowanych działań profilaktycznych. 2. Liczba podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz pracy z rodziną. 3. Liczba rodzin biorących udział w działaniach profilaktycznych. 4. Liczba zrealizowanych działań na rzecz pracy z rodziną. 5. Liczba placówek wsparcia dziennego. 6. Liczba przeprowadzonych szkoleń. 7. Liczba opracowanych gminnych programów wspierania rodziny.
Podmioty uczestniczące	samorząd województwa, samorządy gminne i powiatowe, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, policja, wymiar sprawiedliwości, placówki ochrony zdrowia, placówki oświaty.
Źródła finansowania	samorząd województwa, samorządy gminne i powiatowe, fundusze europejskie, budżet państwa.

Cel szczegółowy 3.	Rozwój systemu pieczy zastępczej
Zadania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inicjowanie samorządów powiatowych do kontynuowania 3-letnich powiatowych programów rozwoju pieczy zastępczej. 2. Wspieranie działań na rzecz prawidłowej współpracy instytucji jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego oraz sądów, policji, placówek oświatowych. 3. Promowanie i wspieranie działań na rzecz pozyskiwania kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej. 4. Organizowanie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej. 5. Rozwój systemu doskonalenia zawodowego kadr w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. 6. Wspieranie działań na rzecz powstawania profesjonalnych form rodzinnej pieczy zastępczej (rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka). 7. Promocja i wspieranie działalności organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej oraz wolontariatu na rzecz rozwoju pieczy zastępczej. 8. Wspieranie działań na rzecz skutecznego systemu pomocy dla osób usamodzielnianych. 9. Wspieranie działań aktywizujących osoby usamodzielniane zawodowo i społecznie. 10. Rozwój jednostek organizacyjnych wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, w tym interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego i regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej. 11. Udział w ocenie sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej.
Efekty	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba opracowanych powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej. 2. Liczba kandydatów na rodziny zastępcze. 3. Liczba podmiotów zaangażowanych w rozwój pieczy zastępczej. 4. Liczba przeprowadzonych szkoleń. 5. Liczba osób, które podniosły kwalifikacje zawodowe. 6. Liczba usamodzielnianych uzyskujących pomoc. 7. Liczba działań aktywizujących osoby usamodzielniane zawodowo i społecznie.
Podmioty uczestniczące	samorząd województwa, samorzady gminne i powiatowe, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, wymiar sprawiedliwości, policja, placówki ochrony zdrowia.
Źródła finansowania	samorząd województwa, samorzady gminne i powiatowe, fundusze europejskie, budżet państwa.

Cel szczegółowy 4.	Zapewnienie środowiska rodzinnego dzieciom kwalifikowanym do przysposobienia
Zadania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Upowszechnianie i popularyzacja wiedzy nt. dostępności do procedur adopcyjnych poprzez promocję idei adopcji. 2. Kwalifikowanie dzieci do przysposobienia i dobór rodziny przysposabiającej. 3. Organizowanie szkoleń kandydatów do przysposobienia dzieci. 4. Zwiększanie dostępności do procesów adopcyjnych poprzez działalność niepublicznych ośrodków adopcyjnych. 5. Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne kandydatów do przysposobienia dziecka, rodzin adopcyjnych oraz rodziców biologicznych.
Efekty	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba przysposobionych dzieci. 2. Liczba przeprowadzonych szkoleń. 3. Liczba podmiotów zaangażowanych w rozwój rodzicielstwa adopcyjnego. 4. Liczba udzielonych porad psychologiczno-pedagogicznych. 5. Liczba ośrodków adopcyjnych.
Podmioty uczestniczące	samorząd województwa, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, wymiar sprawiedliwości, policja, placówki ochrony zdrowia.
Źródła finansowania	samorząd województwa, fundusze europejskie, budżet państwa.

ROZDZIAŁ IV. SPOSÓB REALIZACJI PROGRAMU, MONITOROWANIE I ZARZĄDZANIE

Działania wynikające z *Wojewódzkiego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej* mają na celu zaprojektowanie działań przywracających rodzinie zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz promowanie nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w województwie lubuskim.

Program będą realizowały: samorządy terytorialne i ich jednostki organizacyjne, instytucje, podmioty zobligowane do podejmowania działań w tym zakresie oraz organizacje pozarządowe. W imieniu samorządu województwa zadania wynikające z wojewódzkiego programu będzie realizował Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze.

Cele zostaną zrealizowane w formie pracy ciągłej przez cały okres realizacji Programu, a zadania z niego wynikające będą finansowane z wykorzystaniem wielu źródeł określonych w preliminarzu wydatków opracowanych na dany rok.

Program będzie raz w roku monitorowany w formie rocznego sprawozdania, stanowiącego integralną część sprawozdawczą ze Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020.